

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (İSMUS), X/2 (2025), s. 50-79

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE'DE İKLİM KRİZİ'NİN YÖNETİMİ: 7552 SAYILI İKLİM KANUNU

Muhammed KÖSE*

Makale Başvuru Tarihi: 30/09/2025

Makale Kabul Tarihi: 15/12/2025

Özet

Bu çalışmanın amacı, 2025 yılında yürürlüğe giren 7552 sayılı Türkiye İklim Kanunu'nun hazırlanma gerekçelerini ve iklim kriziyle mücadelede sunduğu yönetsel çerçeveyi incelemek ve böylece literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktır. Betimleyici bir yaklaşımın benimsendiği makalede öncelikle iklim krizi küresel bir yönetim sorunu olarak kavramsallaştırılmıştır. Ardından Türkiye'nin Paris Anlaşması öncesinden günümüze uzanan iklim politikaları tarihsel bir bütünlük içinde değerlendirilmiş ve böylece kanunun hazırlanışına giden süreç aydınlatılmıştır. Sonrasında ise kanun metni, hazırlık aşamasındaki siyasi ve ekonomik dinamikler ve bu süreç esnasında ona yöneltilen eleştirilerle birlikte, bütüncül bir analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın temel bulgusu, Türkiye'nin İklim Kanunu'nu Paris İklim Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın duyurulması gibi uluslararası gelişmelere bir tepki olarak, kurulan yeni uluslararası politik ve iktisadi sisteme uyum sağlama amacıyla hazırlandığıdır. Kanunun iklim kriziyle mücadeleyi Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gibi piyasa temelli mekanizmalar üzerine inşa etmesi de bu uyum sağlama çalışmasının bir sonucudur. Bu durum, kanunun iklim adaletini ve ekolojik korumanın diğer boyutlarını ikincil plana ittiğine ve asıl hedefinin iktisadi kalkınmayı sağlamak olduğuna yönelik eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Bütün bu tespitlerden yola çıkılarak, kanun metninde belirtilen hedeflere ulaşılabilmesi için mevcut eksiklikleri giderecek ikincil mevzuat düzenlemelerine ve "adil geçiş" gibi ilkeleri tatbik edecek iyi politikalara ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. Akademisyenlerin, STK'ların ve diğer uzmanların bu süreçte katılımının önemi de ayrıca vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, İklim Krizi, Paris Anlaşması, Avrupa Yeşil Mutabakatı, Türkiye İklim Kanunu

* Ar. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Orcid: 0009-0006-5689-2580, muhammed.kose@medeniyet.edu.tr

GOVERNING THE CLIMATE CRISIS IN TÜRKİYE: THE CLIMATE LAW NO. 7552

Date Submitted: 30/09/2025

Date Accepted: 15/12/2025

Abstract

The aim of this study is to examine the thinking behind the preparation of Turkey's Climate Law No. 7552, which came into force in 2025, and the administrative framework it offers for combating the climate crisis, thereby filling an important gap in the literature. Adopting a descriptive approach, the article initially conceptualises the climate crisis as a matter of global governance. It then evaluates Turkey's climate policies from before the Paris Agreement to the present day, providing a historical context for the drafting of the law. The text of the law has then been subjected to a comprehensive analysis, alongside the political and economic dynamics during its preparation and the criticisms levelled at it during this process. The main finding of the research is that Turkey's Climate Law was prepared in response to international developments, such as the entry into force of the Paris Climate Agreement and the announcement of the European Green Deal, with the aim of adapting to the newly established international political and economic system. The fact that the law relies on market-based mechanisms such as the Emissions Trading System (ETS) to combat the climate crisis is also a result of this adaptation effort. However, this has led to criticism that the law pushes climate justice and other dimensions of ecological protection into the background, prioritising economic development instead. Ultimately, it was concluded that secondary legislation addressing existing shortcomings, as well as sound policies implementing principles such as a "just transition", are needed to achieve the law's objectives. The importance of the participation of academics, NGOs, and other experts in this process has also been emphasised.

Keywords: *Climate Change, Climate Crisis, Paris Agreement, European Green Deal, Turkish Climate Law*

Giriş

Günümüzün en mühim küresel yönetim sorunlarından biri olan iklim krizi, modern toplumların siyasi ve iktisadi yapılarını derinden sarsmaktadır. Bu kriz, yalnızca ekolojik dengeyi bozmakla kalmayıp aynı zamanda mevcut üretim ve tüketim modellerinin sürdürülemezliğini de ortaya koyarak yönetimleri acil ve kapsamlı kararlar almaya zorlamaktadır. Bazı ülkeler kendiliklerinden harekete geçip iklim krizine bir çözüm yolu üretmeye niyetlenirken, bazıları küresel düzeyde yürütülen iklim politikalarına dahil olup uyum sağlamayı tercih etmiştir. İkinci kategoride yer alan ülkelerden olan Türkiye, yakın geçmişte Paris Anlaşması’nın getirdiği uluslararası yükümlülükleri üstlenmiş ve Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi jeoekonomik dinamikleri önemli ölçüde değiştiren politikalara uyum sağlama yoluna girmiştir. Bu sürecin en somut çıktısı, ülkenin iklimle ilgili yasal çerçevesini bütüncül bir yapıya kavuşturma iddiasıyla 2025 yılında yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu olmuştur. Kanun, bir yandan Türkiye’yi yeni kurulan küresel iklim rejimine entegre etmeyi hedeflerken, diğer yandan da Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gibi piyasa temelli mekanizmaları merkeze alan yeni siyasi/iktisadi sistemler inşa etmiştir.

7552 sayılı İklim Kanunu, 2025 yılı boyunca Türkiye’nin siyasi gündeminde önemli bir yer tutmasına ve yoğun kamusal tartışmalara neden olmasına rağmen, konu hakkındaki akademik literatür henüz oldukça sınırlıdır. Bu makalenin yazıldığı tarihe kadar kanun hakkında yayımlanan tek akademik çalışma, Selçuk Gürçam’ın “İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye İçin Piyasa Mekanizmaları mı?” başlıklı makalesidir. Gürçam, söz konusu çalışmasında kanun teklifini iklim adaleti perspektifinden eleştirel bir analize tabi tutmuştur. Türkiye’nin çevre politikalarının neoliberal bir eğilime sahip olduğunu savunan yazar, bu kanunun da aynı geleneği devam ettirdiğini belirtmiştir. Gürçam’a göre teklifin temel sorunu, emisyon azaltım hedefini Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gibi piyasa mekanizmalarına dayandırırken sosyal eşitlik, kurumsal şeffaflık ve toplumsal katılım gibi ilkeleri göz ardı etmesidir. Bu yaklaşım devletin düzenleyici rolünü aşındıracak, şirketlere “yeşil aklama” (greenwashing) imkanı sunacak ve merkezîyetçi yapısıyla yerel yönetimleri süreç dışı bırakacaktır. Sonuç olarak Gürçam, ideal bir iklim kanununun piyasa mekanizmalarını sınırlandırıp kamu yararını ve karbon vergisi gibi devlet müdahalesini öncelemesi; karar alma süreçlerine yerel yönetimleri, sivil toplumu ve kırılgan grupları dahil etmesi; kalkınmayla ekolojik sınırlar içinde tanımlaması ve bütünüyle bilimsel, şeffaf ve hesap verebilir bir politika çerçevesi sunması gerektiğini vurgulamıştır (Gürçam, 2025).

Selçuk Gürçam’ın yaptığı normatif analiz, kanun hakkındaki literatür için önemli bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte benzer eleştirel incelemelerin sayısının artacağı öngörülebilir. Ancak bu makalenin yazıldığı dönemde literatürde halen önemli bir boşluk bulunmaktadır. Zira İklim Kanunu’nu Türkiye’nin iklim ve kalkınma politikalarının tarihsel bir devamı olarak konumlandıran, ortaya çıkışındaki siyasi ve ekonomik dinamikleri açıklayan, içeriğini detaylandıran ve kanuna yöneltilen eleştirileri bütüncül bir yaklaşımla analiz eden kapsamlı bir akademik çalışma henüz yapılmamıştır. Bu makale, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve şu temel araştırma sorusuna yanıt aramaktadır: *7552 sayılı Türkiye İklim Kanunu neden hazırlanmıştır ve iklim kriziyle mücadele için nasıl bir politik çerçeve sunmaktadır?*

Bu çalışma dört ana bölümden oluşacak şekilde kurgulanmıştır. İlk bölümde iklim krizi, yönetsel bir sorun olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu çerçevede, krizin yönetsel kökenleri tartışılmış, krizle mücadelede kullanılan farklı yöntemler tanımlanmış ve bu yöntemlerin uluslararası politikalara yansımaları incelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye'nin iklim krizine yaklaşımı ele alınmaktadır. Bu bölümde krizin Türkiye üzerindeki etkileri ortaya konulmuş, ülkenin iklim mevzuatı ve politikaları tarihsel bir perspektifle incelenmiş ve bunların ışığında İklim Kanunu'nun nasıl hazırlandığı anlatılmıştır. Üçüncü bölüm yalnızca 7552 sayılı İklim Kanunu'na odaklanmaktadır. Bu bölümde kanunun hazırlanma süreci, metni ve içeriği detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Dördüncü bölümde ise kanuna yöneltilen eleştiriler, odak noktalarına göre kategorilendirilmiş ve kronolojik bir şekilde incelenmiştir. Böylece kanuna dair mevcut ve muhtemel sakıncalar ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, Türkiye İklim Kanunu'nun hazırlanma amacına ulaşmak için yeterli olup olmadığına dair genel bir değerlendirme yapılmış ve geleceğe yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

1. Bir Yönetim Sorunu Olarak İklim Krizi

Kriz, tarih boyunca büyük anlam değişimlerinden geçmiş ve aynı dönemde dahi pek çok farklı anlamda kullanılmış bir kavramdır. Kavramın kökeni, antik Yunanca'da seçmek, yargıda bulunmak, karar vermek gibi anlamlara sahip olan krisis kelimesine dayanmaktadır. Siyasi bağlamda kullanıldığında toplumu ilgilendiren bir karar vermek, hukuki bağlamda kullanıldığında ise mahkemede yargıda bulunmak anlamına gelen kriz, erken modern döneme kadar bu anlamlarını korumuştur. Kavram, modernleşme süreci esnasında bir anlam değişimine uğramış ve kararın kendisinden ziyade onu gerekli kılan büyük değişime atıfta bulunmak için kullanılmaya başlamıştır. Sonraki dönemde kavramın karar gerektiren büyük değişimlerin nedenleri veya belirtileri için kullanılmaya başlandığı da görülmektedir (Koselleck, 2006). Kriz günümüzde belirli bir sistemin normal işleyişini bozan, istenmedik, beklenmedik ve acil durumları tanımlamakta kullanılan, menfi anlamlarla yüklü bir kavram haline gelmiştir. Beklenmedik ve acil olması, krizi yönetmekle sorumlu kişinin belirli bir karar vermeye mecbur olduğu ve krizin daha fazla büyümemesi için mümkün olduğunca hızlı karar vermesinin gerektiği anlamına gelmektedir (Boin, Hart, Stern, & Sundelius, 2005, s. 2-4). Buradan yola çıkarak, krizin yönetim ile ilgili bir mesele olduğu ve bir krizin varlığının bir yönetim sorununa işaret ettiği iddia edilebilir. Dolayısıyla krizin çözülebilmesi için mevcut ihtiyaçlara uygun yeni bir yönetim usulünün belirlenmesi ve bunun başarıyla uygulanması gerekmektedir. Bu çıkarım iklim krizi için de geçerlidir.

1.1. İklim Krizinin Yönetsel Nedenleri

İklim krizi aslında çevre krizi (Kılavuz, 2015) ve ekolojik kriz (Gülcan, 2018) gibi isimlerle de anılan, çok daha kapsamlı bir krizin unsurlarından biridir. Söz konusu kriz, sanayi devriminin ardından ortaya çıkan iktisadi sistemlerin, bunun üzerine kurulan toplum düzeninin ve bu ikisinin devamlılığını sağlayan siyasi ortamın sürdürülebilir olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Bu krizin menşei, sanayi devrimiyle birlikte kurulan ve günümüzde artık sürdürülebilirliğini yitiren iktisadi, toplumsal ve siyasi sistemlerin yol açtığı dışsallıklardır. Etkisi giderek artan bu dışsallıklar; ekosistemlerin tahribatı, biyoçeşitliliğin azalması ve çevre kirliliği gibi sorunlar şeklinde tezahür etmektedir. İklim krizi olarak adlandırılan, daha küçük boyutlu krizin temel belirtileri ise küresel ısınma ve olağan dışı aşırı hava olaylarıdır. Ekolojik krizin ve onun bir unsuru olan iklim krizinin varlığı, çözülmesi gereken bir

yönetim sorununa işaret etmektedir. Bu türden yönetim sorunlarının nasıl ortaya çıktığını açıklayan en önemli çalışmalardan biri, Garrett Hardin'in Ortak Malların Trajedisi adlı eserdir. Hardin'e göre, ortak malların düşük maliyetli oluşu, bireyleri bu kaynaklardan daha fazla yararlanabilmek için tüketimi maksimize etmeye teşvik etmektedir. Her bireyin kendi faydasını gözeterek kaynağı aşırı kullanması, kaynağın kendini yenileyemeden tükenmesi-ne ve uzun vadede herkesin zarar görmesine yol açmaktadır. Benzer şekilde, karını maksimize etmeyi amaçlayan aktörlerin, atıklarını ortak alanlara (atmosfer, su kaynakları vb.) bırakması ölçsüz çevre kirliliğine neden olmaktadır (Hardin, 1968, s. 1244-1245). İklim krizinin temel kaynağı olan hava kirliliği de işte bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Sanayi devrimiyle ortaya çıkan üretim biçimleri, insanların yaşam standartlarını artırıp toplum yapısını dönüştürürken, aynı zamanda ciddi dışsallıklara yol açmıştır. Bu süreçte karbondioksit (CO₂) ve metan gibi endüstriyel gazların atmosferdeki yoğunluğu doğal seviyelerin üzerine çıkararak sera etkisini tetiklemiş ve atmosferin giderek daha çok ısınmasına neden olmuştur. "İklim değişikliği" olarak adlandırılan bu ısınma sürecinin olumsuz etkileri, 1970'lerden itibaren buzulların erimesi, ekosistemlerin bozulması ve aşırı hava olayları gibi gözlemlenebilir sorunlara yol açmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin uzun vadede deniz seviyesinin yükselmesi, kuraklıklar, yaşam alanlarının yok olması ve iklim felaketleri gibi daha büyük tehditlere evrileceği öngörülmektedir. Hava kirliliği ve buna bağlı sağlık sorunları da bu krizin bir diğer boyutunu oluşturmaktadır (Uğur, 2021, s. 561-566). Bütün bu sonuçlar, mevcut üretim-tüketim ilişkilerinin sürdürülemez olduğunu ortaya koymakta ve iklim krizinin acil bir değişim ihtiyacını doğurduğunu göstermektedir. Krizin çözümündeki temel zorluk ise, alınması gereken değişimi sağlayacak kararların içeriğinin ve bu kararları kimin alacağını belirsizliğidir.

1.2. İklim Krizinin Yönetimi Meselesi

İklim krizinin yönetimi, çözüm için gerekli kararları kimin vereceği ve hangi yöntemlerin izleneceği konusundaki belirsizlikler nedeniyle karmaşık bir meseledir. Krizin etkilerinin dünya çapında hissedilmesi, onu bütün insanlığı ilgilendiren bir yönetim sorununa dönüştürmektedir. Zira krizi oluşturan ortak malların trajedisi, ancak insanlığın tamamı kendi eylemlerini sınırlamak konusunda uzlaştığı takdirde sona erebilecektir. Mevcut siyasi yapıda, tüm insanlık adına karar alabilecek ve küresel ölçekte bir yönetimi sağlayacak bir kurum bulunmadığından, çözüm ancak ulus devletlerin iş birliğine bağlıdır. Bu nedenle, devletler arası iş birliğinin nasıl sağlanacağı, sorumlulukların nasıl dağıtılacağı ve kurallara uymayanlara ne gibi yaptırımlar uygulanacağı gibi konular, uluslararası hukuk aracılığıyla belirlenmek zorundadır (Paavola, 2012, s. 417-433).

Krizin çözümü için izlenecek yönteme dair belirsizlik, büyük ölçüde ideolojik anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Krizin ancak insanlığın atmosfer üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılmasıyla çözülebileceği konusunda genel bir fikir birliği olsa da çevresel ve iktisadi sorunların nasıl dengeleneceği hususunda ciddi görüş ayrılıkları mevcuttur. Söz konusu ayrılıklar; çözümün maliyetinin nasıl paylaşılacağı, iktisadi verimliliğin ne ölçüde gözetileceği, uzun vadeli çözümlerin nasıl teşvik edilebileceği ve hükümetin bu süreçte nasıl bir rol oynayacağı gibi hususlarda yoğunlaşmaktadır (Field & Field, 2017, s. 174-185). Bu noktada, söz konusu ayrılıkların önemli ölçüde ideolojik ön kabullerden kaynaklandığı belirtilmelidir.

Konu hakkındaki ideolojik görüş ayrılıkları, temelde üç ana yaklaşım etrafında şekillenmektedir. Bunlardan ilki olan derin ekolojist yaklaşım, krizin insan merkezli dünya anlayışının bir sonucu olduğunu ve çözümün ancak sanayi devrimiyle ortaya çıkan yaşam biçiminden vazgeçilmesi durumunda mümkün olacağını savunmaktadır (Önder, 2017, s. 117-121). Diğer iki yaklaşım ise siğ ekoloji başlığı altında toplanabilir. Bunlardan sosyalist yaklaşım, krizin sebebini kapitalist üretim mantığına bağlar (Kılavuz, 2015, s. 290-292) ve çözüm olarak devletin ekolojik öncelikleri gözetken merkezi bir kontrol mekanizması kurmasını önerir. (Gülcan, 2018, s. 62-63). Buna karşılık liberal yaklaşım, iklim krizini bir piyasa başarısızlığı olarak görür ve çözüme yönelik iki temel öneri sunar: mülkiyet haklarını yeniden tanımlayarak ortak malları özelleştirmek (Şahin, 2005, s. 39-44) ve herkesin kendi eylemlerini sınırladığı adem-i merkezileşmiş bir kriz yönetimi usulü benimseyerek kirliliği ücretlendiren serbest piyasa mekanizmaları kurmak (Beckerman, 1990, s. 47-56). Bunların ilki temiz havanın dahi bir mülkiyet hakkı olarak tanımlanabileceği, ikincisi ise atmosfere sera gazı salımının ücretlendirilerek üretim süreçlerinde ortaya çıkan bir masraf olarak hesaba katılabileceği anlamına gelmektedir.

1.3. Küresel İklim Rejimi ve Ulusal İklim Kanunları

Günümüzde bütün insanlık adına karar alabilecek küresel bir siyasi otoritenin yokluğu nedeniyle, sosyalist yaklaşımların merkezi planlamaya dayalı krizle mücadele yöntemlerini küresel çapta uygulamak olanaksızdır. Derin ekolojistlerin öngördüğü kapsamlı toplumsal dönüşüm ise kendiliğinden gerçekleşmeyecek gibi görünmektedir. Bu koşullar altında, liberal iktisatçılar tarafından ilk olarak 1960'lı yıllarda geliştirilen emisyon ticareti gibi serbest piyasa mekanizmaları, adem-i merkezileşmiş bir yönetim usulüne dayanmaları nedeniyle, küresel ölçekte uygulamaya elverişli bir alternatif olarak öne çıkmıştır. Söz konusu mekanizmalar, küresel bir iklim rejimi kurma çabalarından önce yerel ve bölgesel düzeyde uygulanmıştır. Örneğin, ABD'de hava kirliliğini azaltmak amacıyla Çevre Koruma Ajansı tarafından benzer sistemler kullanılmış; Avrupada ise Viyana Sözleşmesi (1985) ve Montreal Protokolü (1987) kapsamında CFC gazı salınımlarını kontrol altına almak için kirlilik izinleri sistemine başvurulmuştur (Calel, 2013, s. 107-110).

Küresel bir iklim rejimi kurma yolundaki ilk ciddi adım, 1992 Rio Konferansı'nda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) imzaya açılmasıyla atılmıştır. "Atmosferdeki sera gazı yoğunluklarının iklim sistemi üzerinde tehlikeli insan kaynaklı müdahaleyi önleyecek bir düzeyde istikrara kavuşturulmasını" amaçlayan bu sözleşme (United Nations, 1992, s. 4), iklim krizi ile mücadelede uluslararası iş birliğinin temellerini atmıştır. Bu çerçevede hazırlanan ve 1997'de kabul edilen Kyoto Protokolü ise daha ileri düzeyde bir iş birliği sağlamıştır. Protokol, yalnızca gelişmiş ülkelere önceden belirlenmiş sera gazı azaltım yükümlülükleri getirmiş ve bu hedeflere ulaşmak için emisyon ticareti, ortak yürütme ve temiz kalkınma gibi serbest piyasa mekanizmalarını kullanmıştır (United Nations, 2025). Ülkelerin emisyon azaltım hedeflerinin merkezden atanması nedeniyle protokolün merkezileşmiş bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir. Protokol metninde yer alan sistemlerin kurulması ve prensiplerin pratiğe aktarılması esnasında yaşanan güçlüklerle ve ABD'nin 2001 yılında protokolden çekilmesi gibi diplomatik sorunlara rağmen, Kyoto Protokolü küresel bir iklim rejiminin kurulmasına önemli katkılarda bulunmuştur (Metz, 2013).

2015 yılında imzalanan Paris Anlaşması ile küresel iklim rejimi oluşturmaya daha önce hiç olmadığı kadar yaklaşmıştır. Anlaşma, küresel sıcaklık artışını sanayi devrimi öncesine kıyasla 2°C'nin altında tutmak gibi net hedefler belirlemiş ve bu hedefe ulaşmak için gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin de katkıda bulunmasını şart koşmuştur. Kyoto Protokolü'nün merkeziyetçi modelinin aksine, Paris Anlaşması her ülkenin kendi emisyon azaltım katkısını kendisinin belirlediği adem-i merkeziyetçi bir sistem kurmuştur. Bu esneklik, devletlere iklim kriziyle mücadele yöntemlerini (merkezi planlama veya piyasa mekanizmaları gibi) kendi önceliklerine göre belirleme imkanı tanımıştır. Anlaşma kapsamında taraf devletler; ulusal katkı beyanları hazırlamak, emisyon azaltım tedbirleri uygulamak, süreçleri şeffaflık ilkesi gereği raporlamak ve uzun vadeli stratejiler geliştirmek gibi önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Michaelowa, Shishlov, & Brescia, 2019). Söz konusu sorumluluklar, taraf devletleri kendi yasal ve kurumsal yapılarını anlaşmaya uyumlu hale getirmek için düzenlemeler yapmaya teşvik etmiş ve anlaşmanın iç hukuka yansımaları niteliğindeki yasal çalışmaların önünü açmıştır (Scotford & Minas, 2019).

Bu noktada biraz geri gitmek ve iklim kanunu meselesine daha geniş bir perspektiften bakmak gerekmektedir. İklim kanunu kavramının tanımındaki belirsizlik, bu konuda yorum yaparken dikkatli olmayı gerektirmektedir. Geniş bir tanıma göre, doğrudan iklim krizine atıfta bulunmasa dahi krizle mücadeleye katkı sağlayan (hava kirliliğinin önlenmesi, bitki örtüsünün korunması, atık yönetimi) bütün yasal düzenlemeler iklim kanunu sayılabilir. Bu tanım benimsendiğinde, iklim kanunlarının uluslararası çözüm arayışlarından daha eskiye dayandığı görülür (Scotford & Minas, 2019). Nitekim, çevre sorunlarının çözümünün yerel çabalara dayanması gerektiğini öne süren çevresel (veya ekolojik) anayasalcı hareket, pek çok ülkede bu türden yasaların anayasal temelini oluşturmuştur (May & Daly, 2014, s. 15-55).

Daha dar bir perspektifle bakıldığında ise iklim kanunu yalnızca adında veya içeriğinde iklim krizine doğrudan atıfta bulunan yasal düzenlemeler olarak da tanımlanabilir. İklim çerçeve kanunu olarak da bilinen bu yasaların büyük bölümü, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi uluslararası süreçlere bağlı olarak gelişmiştir. Bu alandaki ilk örnek, Kyoto Protokolü'nün ev sahipliğini yapan Japonya tarafından 1998'de çıkarılan Küresel Isınmayla Mücadeleyi Teşvik Kanunu'dur. Emisyon azaltma hedeflerine yasal nitelik kazandıran ilk iklim çerçeve kanunun ise 2008'de Birleşik Krallık tarafından çıkarılan İklim Değişikliği Kanunu olduğu görülmektedir. Kyoto Protokolü'nde taraf olan ülkeler de zaman içinde benzer kanun çalışmaları yapmıştır. Paris Anlaşması'nın bu konuda da bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Anlaşmaya taraf pek çok ülke, kanunun getirdiği yükümlülükler gereği mevcut kanunlarını güncelleme veya ilk iklim çerçeve kanunlarını hazırlama ihtiyacı hissetmiştir (Huang, 2021). Bu ülkelerden biri de 2025 yılında ilk kez bir iklim çerçeve kanunu çıkaran Türkiye Cumhuriyeti'dir.

2. Türkiye ve İklim Krizi

İklim krizi, küresel bir kriz olması nedeniyle, bütün dünyayı ilgilendirmektedir. Bununla birlikte, krizin doğrudan (sıcaklık artışı, ekosistemin tahrip olması, deniz seviyesinin yükselmesi vb.) ve dolaylı (ekonomik kriz, iklim göçü, kaynak savaşları vb.) etkilerinin bütün ülkelere aynı hızda ve aynı oranda zarar vermeyeceğine de dikkat edilmelidir. Bir ülkenin krizden ne kadar etkileneceğini içinde bulunduğu coğrafi bölge (IPCC, 1997, s. 1-19) ve

iktisadi gelişmişlik düzeyi (Chinowsky, ve diğerleri, 2011) belirlemektedir. Kimi ülkeler için kriz çok acil bir güvenlik sorunu oluşturmaktayken, kimileri için uzak bir tehditten ibarettir. Ülkelerin iklim politikaları bu farklılıklara bağlı olarak şekillendiğinden, belirli bir ülkenin politikalarını analiz etmeden önce o ülkenin krizden nasıl etkilendiğini ve gelecekte nasıl etkileneceğini incelemek faydalı olacaktır.

2.1. İklim Krizinin Türkiye Üzerindeki Etkileri

Türkiye'nin içinde yer aldığı Doğu Akdeniz ve Orta Doğu (EMME) bölgesi, küresel ortalamanın yaklaşık iki katı bir hızla ısınmakta ve bu nedenle bir "iklim değişikliği sıcak noktası" olarak nitelendirilmektedir. Bu hızlı sıcaklık artışının gelecekte de sürmesi beklenmektedir. İklim değişikliği nedeniyle yağışların azalması, su kaynaklarının kısıtlanmasına, kuraklığa, tarımsal zararlara ve orman yangını riskinin artmasına yol açacaktır. Bunların yanı sıra, deniz seviyesinin yükselmesi kıyı şehirlerinin altyapısını tehlikeye atacaktır. Hava kirliliğinin ise bölge genelinde ciddi sağlık sorunlarına neden olacağı öngörülmektedir (Zittis, ve diğerleri, 2022).

Söz konusu problemler Türkiye'de şimdiden etkisini göstermeye başlamıştır. Veriler ülkenin batı, güney ve iç kesimlerinde ciddi sıcaklık artışı eğilimlerinin olduğunu göstermektedir. Bu bölgelerdeki mevsimsel ve yıllık yağış eğilimlerinde gerçekleşen azalış da dikkat çekicidir. Bahsi geçen sorunların neden olduğu kuraklık, sürekli hale gelmesi nedeniyle çölleşme tehlikesini ortaya çıkarmaktadır (Türkeş, 2012). Mevsim dengelerinin bozulması ve kuraklık, tarım faaliyetlerine de büyük zarar vermektedir. Bölgesel ürün çeşitliliğinin azalması ve bakla, tahıl gibi temel gıdaların üretiminin azalması ciddi bir sorundur (Karahasan & Pinar, 2023). Sıcaklık artışı ve mevsimsel değişiklikler, ülkedeki pek çok yaşam türünün doğal yaşam alanlarını yok ederek Türkiye'deki biyoçeşitliliğe zarar vermektedir. Giderek artmakta olan orman yangınları da bu sorunun önemli bir parçasıdır (Şekercioğlu, ve diğerleri, 2011). Ülke nüfusunun üçte birinden fazlasının kıyı şehirlerinde yaşadığı, sanayi üretiminin büyük bir bölümünün Marmara Bölgesi'ndeki kıyı şeridinde gerçekleştirildiği, delta ovalarının tarım faaliyetlerinin yürütülmesindeki önemi ve deniz turizminin ülke ekonomisine olan katkısı göz önünde bulundurulduğunda; deniz seviyesinin yükselmesinin de uzun vadede Türkiye için yıkıcı etkilerinin olacağı öngörülebilir (Karaca & Nicholls, 2008). Son olarak, iklim krizine bağlı olarak ortaya çıkan aşırı sıcak hava dalgalarının (Can, ve diğerleri, 2019) ve hava kirliliğinin (Güzel & Özer, 2022) ciddi sağlık sorunlarına ve erken ölümlere neden olduğu da belirtilmelidir.

İklim krizinin dolaylı etkilerinin de Türkiye için büyük tehditler oluşturduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu dolaylı etkilerin başında, krizin tetikleyeceği öngörülen kapsamlı göç hareketleri gelmektedir. Türkiye'nin hem ülke içi göçlere hem de olası bir iklim mültecisi akınına hazırlıklı olması gerekmektedir. Zira bu durumun ciddi sosyo-ekonomik, sağlık ve hukuki sorunlara yol açması kaçınılmazdır. (Demirci, 2019). Ayrıca, krizin kontrol altına alınamaması ve uluslararası iş birliğinin sağlanamaması halinde, doğal kaynaklar ve verimli araziler üzerindeki rekabetin diplomatik gerginliklere, hatta savaflara evrilmeye potansiyeli bulunmaktadır. Jeopolitik konumu nedeniyle Türkiye, böyle bir siyasi krize karşı da hazırlıklı olmalıdır.

2.2. Paris Anlaşması Öncesi Türkiye İklim Politikası

İklim krizi Türkiye’nin gündemine, küresel eğilimlere paralel olarak, 1970’li yıllarda girmeye başlamıştır. Bu dönemde dünya genelinde etkisini göstermeye başlayan ve çevrenin anayasal güvence altına alınmasını savunan ekolojik anayasalci akım, Türkiye’yi de belirli ölçüde etkilemiştir. Bunun yansımaları 1982 Anayasası’nda görülebilmektedir. Anayasanın çevreye dair en önemli hükümlerini ihtiva eden 56. madde herkese “sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama” hakkı tanınmasını yanı sıra hem devlete hem de vatandaşlara “çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek” gibi mühim ödevler yüklemiştir. Bu hükümler ülkenin gelecekteki iklim politikalarının anayasal zeminini oluşturmuştur. 1982 Anayasası’nın çevreci hükümleri bununla sınırlı değildir. Anayasanın “tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması” (madde 63), “kıyılardan yararlanma” (madde 43), “toprak mülkiyeti” (madde 44), “tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması” (madde 45) ve “ormanların korunması ve geliştirilmesi” (madde 169) gibi konulara dair çok sayıda hüküm içerdiği ve böylece daha kapsamlı bir mevzuatın temellerini attığı görülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

1982 Anayasası’nın çevre ile ilgili meseleleri devletin yönetimine bırakma eğilimi, 1983 yılında çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda da kendini göstermektedir. Kanun, “bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması ve iyileştirilmesi” amacıyla çıkarılmış olup; doğal kaynakların uygun kullanımı, kirliliğin önlenmesi, ülkenin bitki ve hayvan varlığının korunması ve gelecek nesillerin iyi bir yaşam düzeyine sahip oluşunun güvence altına alınması gibi konuları düzenlemiştir. Kanunun 3. maddesinde yer alan ve yapılan harcamaların kirlenenden tarafından karşılanmasını esas alan hüküm, “kirlenenden öder” ilkesiyle uyumludur. Kanunda çevre kirliliğine ilişkin hükümlerin ve cezai yaptırımların detaylı bir şekilde ele alınması da kıymetlidir (Çevre Kanunu, 1983). Aynı dönemde çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983) ve Milli Parklar Kanunu (1983) ile ilerleyen yıllarda yürürlüğe giren Kıyı Kanunu (1990) ve Mera Kanunu (1998) gibi yasal düzenlemelerin de 1982 Anayasası ile oluşturulan çerçeveye dahil olduğu söylenebilir. Ancak bütün bu kanunlar iklim kriziyle ancak dolaylı yoldan ilişkilendirilebilirler. Doğrudan iklim kriziyle ilgili yasal çalışmalar ise Türkiye’nin uluslararası iklim siyasetiyle ilişkiler kurmaya başladığı 2005 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir.

Bunun nedenini anlamak için, Türkiye’nin uluslararası iklim siyaseti ile olan ilişkisini kısaca incelemek gerekmektedir. Ozon tabakasını korumayı amaçlayan Viyana Sözleşmesi (1985) ve onu takip eden Montreal Protokolü (1987) gibi uluslararası iklim anlaşmalarına taraf olmakta bir sakınca görmeyen Türkiye, 1992’de kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ni (BMİDÇS) en geç imzalayan devletlerden biri olmuştur. Bu gecikmenin temel nedeni, sözleşmenin Türkiye’yi hem karbon salınımını sınırlamakla yükümlü ülkelerin yer aldığı Ek-1 listesine hem de gelişmekte olan ülkelere mali ve teknolojik destek sağlama sorumluluğu olan Ek-2 listesine dahil etmesidir. Bu durumun adaletsiz olduğunu öne süren Türkiye, 1997’de gerçekleşen 3. Taraflar Konferansı esnasında, Ek-2 listesinden çıkarılmayı resmen talep etmiştir. Talebin 2001’deki 7. Taraflar Konferansı’nda kabul edilmesiyle birlikte Türkiye, sözleşmeye katılım sürecini yeniden başlatmıştır. Bu süreçte İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu’nun kurulması (2001) gibi adımlar atarak kurumsal yapısını geliştiren Türkiye, 4990 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne Katılmanın Uygun Bulduğuna Dair Kanun’un (2003) yürürlüğe girmesinin ardından 2004 yılında sözleşmeye 189. taraf olarak resmen katılmıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İklim Değişikliği Başkanlığı, 2025).

BMİDÇS'ne geç katılması, Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne taraf olma sürecini de doğal olarak geciktirmiştir. Türkiye, protokole ancak 2009 yılında, 5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte taraf olabilmıştır. Protokolün imzalandığı 1997 yılında henüz BMİDÇS'ne taraf olmadığı için Türkiye, Ek-1 listesinde yer almasına rağmen, 2008'de başlayan birinci yükümlülük döneminde sayısallaştırılmış bir emisyon azaltım hedefinden sorumlu tutulmamıştır. Bu muafiyet, Türkiye'nin uyum sürecinde olması gerekçesiyle, protokolün 2013'te başlayan ikinci yükümlülük döneminde de devam etmiştir (Selçuk, 2023).

Türkiye, BMİDÇS'ne taraf olduktan sonraki süreçte bir iklim mevzuatı oluşturmaya yönelik önemli adımlar atmaya başlamıştır. Bunların ilki, 2005 yılının Mayıs ayında yürürlüğe giren 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'dur. "Sera gazı emisyonlarının azaltılması" hedefinin kanunda açık bir şekilde belirtilmesi, Türkiye'nin iklim kriziyle mücadelede katkıda bulunma yoluna girdiğini göstermektedir (Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, 2005). 2006 yılında Çevre Kanunu'nda yapılan değişiklikler de kayda değerdir. Yapılan düzenlemeyle kanunun amacı, "sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma" ilkelerini içerecek şekilde güncellenmiştir. Uluslararası iklim politikalarının temel kavramlarından olan sürdürülebilir kalkınmanın mevzuata girmesi, sözleşmeye uyum sürecinin doğrudan bir sonucudur. Kanunda ayrıca, "çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi" gibi amaçlar için bazı standartların belirleneceğine ve bu standartlara uyumun "vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması, karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler" aracılığıyla sağlanacağına dair hükümler eklenmiştir (Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2006). 2007 yılında yürürlüğe giren 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu'nun da benzer amaçlarla hazırlandığı söylenebilir. Çevre dostu bir enerji kullanımının sağlanmasını öngören kanun, aynı zamanda enerji verimliliği ve iklim değişikliği konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesini sağlayacak sistemler de kurmuştur (Enerji Verimliliği Kanunu, 2007).

Verilen örnekler, Türkiye'nin BMİDÇS'ni imzaladıktan sonra mevzuatını sözleşme ile uyumlu olacak şekilde güncellemeye başladığını göstermektedir. Türkiye aynı zamanda iklim krizi ile mücadele için geliştirdiği stratejileri, planları, sera gazı emisyon envanterini ve iki yıllık raporları hazırlayıp sözleşme sekretermasına ileterek sözleşme kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirmiştir (Selçuk, 2023). Türkiye, 2010 yılında İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu'nun (İDDK) kapsamını genişletmiş ve 2011'de çıkardığı bir yönetmelikle ulusal strateji ve eylem planı hazırlama sorumluluğunu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiştir. Bakanlık bu doğrultuda, Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2020) ve İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023) gibi önemli belgeler hazırlamıştır. Bu belgeler aracılığıyla Türkiye, enerji verimliliğini artırmak, yenilenebilir enerjiye geçişi hızlandırmak, su kaynaklarını tasarruflu kullanmak, ekosistemi korumak ve iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine karşı tedbirler almak gibi konularda çeşitli kısa ve uzun vadeli hedefler belirlemiştir (Köse, 2018).

Türkiye'nin iklim kriziyle mücadele mevzuatı, 2012 tarihli Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik ve 2014 tarihli Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Hakkında Tebliğ ile daha da genişletilmiştir. Yukarıda bahsi geçen eylem planıyla uyumlu

olan bu düzenlemeler, Türkiye’yi kriz ile mücadele için gerekli yönetsel kapasiteye sahip olmaya bir adım daha yaklaştırmıştır. Ancak, anlatılan hazırlık süreci esnasında Türkiye’nin sera gazı emisyon verileri artış göstermeye devam etmiştir. Bu artışın temel nedenleri, Türkiye’nin gelişmekte olan bir ülke olarak Kyoto Protokolü kapsamında sayısallaştırılmış bir azaltım sorumluluğunun bulunmaması ve karbon salımını azaltmak için gerekli altyapının (sanayileşmenin tamamlanması, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş vb.) henüz kurulum aşamasında olmasıdır (Öztürk & Toprak, 2024).

2.3. Türkiye’nin Paris Anlaşması’nı Kabulü ve İklim Kanununa Giden Yol

Paris İklim Anlaşması’nda yer alan şarta göre, anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için sera gazı salımının en az %55’inden sorumlu olan en az 55 ülke tarafından imzalanması gerekmektedir. Anlaşma 2015 yılında 21. BMİDÇS Taraflar Konferansı’nda oy birliği ile kabul edilmiş olsa da imza sürecinin başlaması ve tamamlanması 2016 yılını bulmuştur. Türkiye, niyet edilen Ulusal Katkı Beyanı’nı 2015 yılında hazırlamış ve anlaşmayı ilk günden imzalayan ülkelerden biri olmuştur. Ancak, buna rağmen Türkiye’nin anlaşmayı 2021 yılına kadar onaylamadığı görülmektedir. Bunun nedeni, Türkiye’nin Paris Anlaşması’nın öngördüğü teknoloji transferlerinden ve iklim kriziyle mücadele projelerinden faydalanmak için BMİDÇS’nin Ek-1 listesinden çıkarılmayı talep etmesi ve bu talebin cevapsız kalmasıdır (Köse, 2018).

Paris Anlaşması’nın onay sürecinin askıda olduğu dönemde dahi Türkiye, iklim kriziyle mücadeleye yönelik mevzuatını geliştirmeyi sürdürmüştür. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın 2017’de çıkardığı Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Yönetmelik, yapılan düzenlemelerin önemli bir örneğidir. Mevzuattaki değişiklik emareleri, politikalara da yansımıştır. Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan ve 2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planı’nda, Türkiye’nin “gelişmekte olan ülke” konumuna uygun emisyon azaltım ve uyum çabalarını sürdürdüğü belirtilmiştir. Bu, Türkiye’nin uluslararası iklim rejimine dahil olma niyetini korurken, gelişmiş ülke olarak sınıflandırılmaya yönelik çekincelerini ortaya koyması açısından önemlidir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 13).

Ek-1 listesinden çıkarılmasına yönelik talepleri kabul edilmemesine rağmen Türkiye Cumhuriyeti nihayetinde Paris Anlaşması’na taraf olmak durumunda kalmıştır. Bu süreç 2019 yılında, Avrupa Yeşil Mutabakatı’nın yayımlanmasıyla başlamıştır. Mutabakat kapsamında çıkarılan Avrupa Birliği İklim Kanunu, AB üyelerine bağlayıcı emisyon hedefleri getirmiş ve Sınırdan Karbon Mekanizması (SKM) gibi idari-ticari düzenlemeler kurmuştur. Bu mekanizma, AB dışından ithal edilen ürünlere, AB üreticilerinin tabi olduğu karbon fiyatlandırmasına eşdeğer bir mali yükümlülük getirerek, ticari ortakları da benzer iklim politikaları geliştirmeye teşvik etmektedir. Dış ticaretinin yaklaşık yarısını AB ile gerçekleştiren ve 2005 yılından itibaren tam üyelik müzakereleri yürütmekte olan Türkiye, bu gelişmelere uyum sağlamak ve ticari ilişkilerini korumak amacıyla Yeşil Mutabakat Eylem Planı’nı hazırlamıştır (Üstün, 2021). Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan belgeye göre, Türkiye’nin “ticaret ve sanayi başta olmak üzere ilgili tüm alanlardaki politikalarında AB’nin atacağı adımları yakından takip” etmesi bir gereklilik haline gelmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2021, s. 2). Bu nedenle Türkiye’nin ulusal bir karbon fiyatlandırma mekanizması kurması, sanayinin yeşil dönüşümünü sağlayacak adımlar atması ve bu dönüşüme yönelik ulusal bir finansman sistemi kurması şarttır (Ecer, Güner, & Çetin, 2021).

Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda hazırlanacak bir iklim kanununa doğrudan atıfta bulunulmasa da mevcut kanunun temellerinin bu planda atıldığı söylenebilir. Planda, Türkiye'nin Avrupa Birliği emisyon ticareti sistemine (ETS) entegre olmasının ve kendi ulusal ETS'sini kurmasının gerekliliği defalarca vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, sanayi emisyonlarının takibi için sistemler geliştirmek ve ulusal bir karbon fiyatlandırma mekanizması oluşturmak da önemli hedefler olarak belirlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2021). Bu hedeflere ulaşılabilmesi için kapsamlı bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu açıktır. Ancak söz konusu düzenlemeleri yapmanın bir zorunluluk haline gelmesi, Paris Anlaşması'nın onaylanması ile gerçekleşmiştir. Bunun da Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın doğrudan bir sonucu olduğu söylenebilir. Zira Avrupa Birliği, mutabakat metninde Paris Anlaşması'nı uluslararası iklim mücadelesinin vazgeçilmez bir unsuru olarak tanımlamış ve ticari ortaklarının da bu anlaşmaya taraf olmalarının önemini vurgulamıştır. Bu durum, BMİDÇS Ek-1 listesinden çıkarılma talebi kabul edilmemesine rağmen, anlaşmayı onaylamayı Türkiye'nin ticari ve diplomatik çıkarları için daha uygun hale getirmiştir (Üstün, 2021, s. 349-356).

Türkiye, Paris Anlaşması'nı onaylayacağını 21 Eylül 2021'de Birleşmiş Milletler 76. Genel Kurulu'nda ilan etmiştir. Bundan kısa süre sonra 2053 net sıfır emisyon hedefini duyuran Türkiye, böylece iklim değişikliği ile mücadelede yeni bir rotaya girdiğini göstermiştir. Türkiye'nin anlaşmaya taraf olma süreci, 7 Ekim 2021'de yürürlüğe giren 7335 sayılı "Paris Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile tamamlanmıştır (İklim Değişikliği Başkanlığı, 2025). Anlaşmanın ülkenin yönetim yapısında değişikliklere neden olması uzun sürmemiştir. 29 Ekim 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın adı "Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı" olarak değiştirilmiş ve bakanlığa bağlı İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025). Bu başkanlık; iklim kriziyle mücadele için ulusal plan, politika ve stratejiler belirlemek, ulusal ve uluslararası koordinasyonu sağlamak, müzakere süreçlerini takip etmek ve projeler geliştirmek gibi geniş görev ve yetkilerle donatılmıştır (İklim Değişikliği Başkanlığı, 2025).

Yukarıda bahsedilen kurumsal değişikliklerin temel amacı, Türkiye'nin anlaşmaya taraf olarak üstlendiği yükümlülükleri yerine getirebilecek idari mekanizmaları kurmaktır. Zira, anlaşmaya taraf olmasıyla birlikte Türkiye'nin 2015'te sunduğu Niyet Edilmiş Ulusal Katkı Beyanı resmi bir taahhüt niteliği kazanmıştır. Beyanın üzerinden beş yıldan fazla zaman geçmesi sebebiyle, yeni kurulan İklim Değişikliği Başkanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde güncellenmiş bir Birinci Ulusal Katkı Beyanı hazırlanmıştır. Hazırlanan yeni beyanda Türkiye, 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %41 oranında azaltma taahhüdünde bulunmuştur. Belgede; enerji, sanayi, ulaştırma, tarım, bina ve atık sektörleri için spesifik emisyon azaltım politikaları sıralanmış, arazi kullanımı ve ormancılık da bu politikalara dahil edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin uluslararası iklim politikalarına uyum stratejileri de güncellenmiş beyanda detaylı olarak ele alınmıştır (İklim Değişikliği Başkanlığı, 2023).

Sonraki yıllarda gerçekleşen kurumsal reformlar, politika güncellemeleri ve mevzuat düzenlemeleri, Türkiye'nin 2024 yılında BMİDÇS Sekreteryasına sunduğu ilk İki Yıllık Şeffaflık Raporu üzerinden takip edilebilmektedir. Rapora göre Türkiye, ulusal katkı beyanında belirtilen emisyon azaltım hedeflerini başarıyla takip etmektedir. 2024-2028 yılları için hazırlanan 12. Kalkınma Planı, 2024-2030 yılları için hazırlanan 2. Ulusal Enerji Verimliliği

Eylem Planı ve 2024-2030 yılları için hazırlanan İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı ülkenin yakın gelecekte uygulayacağı iklim değişikliği ile mücadele politikalarını açıkça göstermektedir. Bunların yanı sıra, mevcut çevre mevzuatında da yeni ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap vermeyi hedefleyen çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Ancak Türkiye iklim mevzuatına dair yasal düzenlemelerin en önemli henüz hazırlık aşamasındadır. Bu, Türkiye'nin emisyon azaltım ve uyum faaliyetlerini detaylıca düzenleyecek olan İklim Kanunu'dur (First Biennial Transparency Report of Türkiye, 2024).

2.4. Türkiye İklim Kanunu'nun Hazırlık Süreci

Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı kapsamında bir iklim kanunu hazırlamaya yönelik girişimler daha önce başlamış olmakla birlikte, Türkiye İklim Kanunu kamuoyunun gündemine ilk kez 2021 yılının başlarında, dönemin Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum tarafından yapılan açıklamalar ile girmiştir. Hem yerel medyaya yaptığı açıklamalarda (AA, 2021) hem de Beşinci İklim Eylemi Bakanlar Zirvesi gibi uluslararası platformlarda (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021) yaptığı açıklamalar ile Bakan Kurum, hazırlık aşamasında olan kanunun kısa vadede yürürlüğe gireceğini duyurmuştur. Ancak kanunun hazırlık süreci bu duyurularda öngörüldüğü kadar hızlı ilerlememiştir. Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylama sürecinin tamamlanması, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yeniden yapılandırılması ve İklim Değişikliği Başkanlığı'nın kuruluşu gibi gelişmelerin süreci etkilemiş olduğu varsayılabilir. Ancak, kamuoyu ile paylaşılan bilgilerin sınırlılığı ve sürecin akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ve meslek odaları gibi önemli paydaşların katılımı olmadan yürütülmesi nedeniyle bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir (Üstün, 2021, s. 357).

Kanunun hazırlık sürecinde gerçekleştirilen en önemli faaliyetlerden biri, 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında düzenlenen Birinci İklim Şurası'dır. Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedeflerine yönelik bir yol haritası oluşturmak amacıyla geniş bir paydaş katılımıyla (üniversiteler, kamu, özel sektör, STK'lar ve öğrenciler) gerçekleştirilen bu şurada kapsamlı istişareler yürütülmüştür (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024, s. xi). Şurayı düzenleyen Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, bu istişarelerin neticesinde alınan 217 kararın hazırlanmakta olan kanun için bir referans kaynağı olacağını duyurmuştur (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022). Şura'nın sonuç metninde yer alan 122 numaralı maddeye göre, kurulacak Emisyon Ticareti Sistemi, Avrupa Birliği mevzuatı gözetilerek tasarlanacak bir iklim kanunu aracılığıyla düzenlenmelidir. (İklim Şurası, 2022, s. 14).

Birinci İklim Şurası, kanunun katılımcı süreçler ile hazırlanmasına yönelik önemli bir girişim olsa da daha sonraki süreçte benzer katılımcı mekanizmalara başvurulmamıştır. Kamuoyunu kanunun içeriği ve hazırlık süreci hakkında bilgilendirecek açıklamaların da nadiren yapıldığı ve detaydan yoksun olduğu görülmektedir. Örneğin Bakan Kurum, 2022 yılının mart ayında yaptığı bir açıklamada kanunun İklim Şurası'nın kararları doğrultusunda hazırlanmakta olduğunu, Türkiye'de kurulacak emisyon ticareti sisteminin yapısını açıklığa kavuşturacağını, emisyon azaltımına yönelik teşvik sistemlerinin temelini atacağını ve iklim değişikliğinin yönetimine dair pek çok meseleyi açıklığa kavuşturacağını duyurmuştur. Ancak kanunun içeriğine ve getireceği düzenlemelere dair başka bir detay vermemiştir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022). 2023 yılının ağustos ayında yaptığı açıklamalarda ise Bakan Kurum, hazırlanmakta olan kanunun bütün vatandaşların

ve gelecek nesillerin “çevre hakkını koruyacak, çevre ve iklim adaletini en güzel şekilde” tesis edecek nitelikte olduğunu öne sürmüştür. Ancak bunun hangi mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirileceğini açıklamamıştır (AA, 2023).

İklim Kanunu teklifi, yaklaşık üç yıllık bir hazırlık sürecinin ardından, 2025 yılının şubat ayında TBMM’ye sunulmuştur. Bu dönemde İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından yapılan duyuruya göre, kanun teklifi çevrenin yanı sıra sanayi, tarım ve hayvancılık sektörlerini de koruyan bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Daha temiz ve verimli bir üretim sürecine geçişi sağlayacak olan bu yaklaşım, hem iklim değişikliği ile mücadeleyi sağlayacak hem de Türkiye’nin uluslararası rekabet gücünü artıracaktır (T.C. İklim Değişikliği Başkanlığı, 2025). Mecliste kanunun görüşüleceği esas komisyon Çevre Komisyonu, tali komisyonlar ise Adalet; Plan ve Bütçe; Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu olarak belirlenmiştir. Tali komisyonlar teklifi görüşme gereği görmezken, Çevre Komisyonu teklifin görüşmelerini bir günde tamamlamış ve teklifi küçük değişiklikler ile kabul etmiştir (Kocaman, 2025).

İklim Kanunu, TBMM Genel Kurulu’nda 10 Nisan 2025 tarihinde görüşülmeye başlanmıştır. Görüşmeler esnasında kanunun ilk dört maddesi kabul edilse de kamuoyunda ve mecliste süren yoğun tartışmalar sürecin durdurulmasını gerektirmiştir. 15 Nisan tarihinde duran görüşmeler, iki aydan uzun bir aranın ardından, 25 Haziran tarihinde kaldığı yerden devam etmiştir. Teklifin komisyona geri gönderilmeden tekrar genel kurulda görüşülmeye başlanması tepki çekmiş olsa dahi bu tepkiler sürecin bir kez daha durdurulması için yeterli olmamıştır. 1 Temmuz tarihine kadar süren görüşmeler esnasında kanunun bütün maddeleri, toplamda 3 değişiklik önerisiyle birlikte kabul edilmiştir. Teklif 2 Temmuz’da yapılan oylamada 140 ret oyuna karşı 242 kabul oyuyla kanunlaşmış (Yeşil Ekonomi, 2025) ve 9 Temmuz 2025’te Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (TBMM, 2025).

3. 7552 Sayılı Türkiye İklim Kanunu’nun Analizi

Türkiye İklim Kanunu üç kısımdan oluşmaktadır. “Genel Hükümler” başlıklı birinci kısımda kanunun amacı, kapsamı, kullandığı temel kavramların tanımları ve iklim değişikliği ile mücadele için öne sürdüğü ilke ve esaslar verilmiştir. “İklim Değişikliği ile Mücadele” başlıklı ikinci kısımda iklim değişikliği ile mücadele faaliyetleri, bu faaliyetlerin planlanıp uygulamaya geçirilmesini sağlayacak araçlar ve faaliyetlerin yürütülmesinde merkezi bir rolü olan karbon fiyatlandırma mekanizmaları tanıtılmıştır. “Gelirler, Yaptırımlar ve Çeşitli Hükümler” başlıklı üçüncü kısımda ise kanunun uygulanması sürecinde elde edilen gelirlerin nasıl kullanılacağına, cezai hükümlerin nasıl uygulanacağına ve diğer çeşitli düzenleyici hükümlere yer verilmiştir.

3.1. Kanunun Amacı ve Temel İlkeler

Kanunun amacı, birinci maddede “yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmek” olarak tanımlanmıştır. Bu amaca giden yolda benimsenecek temel ilkelerin yer aldığı üçüncü maddeye göre, Türkiye’nin iklim politikaları “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi” temelinde hazırlanacaktır. Bu, söz konusu politikalar hazırlanırken ülkenin kalkınma önceliklerinin ve özel koşullarının gözetileceği anlamına gelmektedir. Aynı maddeye göre, bu süreçte eşitlik, adalet, sürdürülebilirlik, şeffaflık ve katılımçılık gibi evrensel değerler benimsenecektir. Bu

noktada, maddede “adil geçiş” olarak bahsedilen ilkenin kanun için büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. İkinci maddede yer alan tanıma göre, adil geçiş ilkesi politikaların ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımları gözeterek şekilde tasarlanmasını sağlayacaktır. Bu ilke, geçiş sürecinde işini kaybetme riski altındaki bireyler ile kadın, çocuk ve engelliler gibi hassas grupların korunmasına yönelik tedbirler aracılığıyla uygulanacaktır.

3.2. İklim Değişikliği ile Mücadele Faaliyetleri

Kanun, iklim değişikliği ile mücadele faaliyetlerinin tamamının Türkiye’nin Ulusal Katkı Beyanı’na uygun olacak şekilde hazırlanması gerektiğini belirtmiş ve bu faaliyetleri “sera gazı emisyonlarının azaltımı” ve “iklim değişikliğine uyum” şeklinde iki kategoriye ayırmıştır. Beşinci maddeye göre net sıfır emisyon hedefine ulaşmak için gerçekleştirilen emisyon azaltım faaliyetleri, enerji, su ve ham madde verimliliğini sağlamak, kirliliği önlemek, yenilenebilir enerjiye geçişi sağlamak, “ürünlerin, işletmelerin, kurum ve kuruluşların karbon ayak izini” azaltmak, temiz teknolojileri geliştirmek ve bir sıfır atık sistemi kurmak şeklinde sıralanmıştır. İlgili kurum ve kuruluşlar, bu faaliyetlerin yürütülmesi esnasında “adil geçiş” ilkesini gözetmekle yükümlüdür. İklim değişikliğinin mevcut ve olası olumsuz etkilerinin önlenmesine, ekolojik yıkım risklerinin en aza indirilmesine ve bu süreçte ortaya çıkabilecek fırsatlardan yararlanmaya odaklanan uyum faaliyetleri ise kanunun altıncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede uyum faaliyetleri; su kaynaklarının etkin yönetimini sağlamak, ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği korumak, çölleşme ve erozyonla mücadele için ağaçlandırma ve toprak koruma projeleri gerçekleştirmek, dirençli ürün desenleri aracılığıyla tarım sektörünün sürdürülebilirliğini sağlamak ve iklim değişikliğinden kaynaklanan afet risklerini azaltmak amacıyla erken uyarı sistemleri geliştirmek şeklinde sıralanmıştır.

3.3. Mücadele Faaliyetlerinin Planlanması ve Uygulanması

Kanunun dördüncü maddesine göre, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na bağlı İklim Değişikliği Başkanlığı, Türkiye’nin iklim değişikliği ile mücadele politikalarının yürütülmesinden sorumlu kurumdur. “Kurumlar arası koordinasyonu sağlamak, faaliyet ve standartları belirlemek” ve kurulacak “karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenlemek” gibi görevlere sahip olan Başkanlık; bu politikaların kanunda öngörüldüğü şekilde uygulanmasını temin etmek için gerekli gördüğü her türlü bilgi, belge ve veriyi kamu kurumları ile gerçek ve tüzel kişilerden talep etme yetkisiyle donatılmıştır. Kanunun yedinci ve sekizinci maddeleri, İklim Değişikliği Başkanlığı öncülüğünde yürütülecek olan iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetlerinin kurumsal ve operasyonel çerçevesini çizmektedir. Planlama araçlarını düzenleyen yedinci madde, ilgili tüm kurum ve kuruluşların kendi plan, program ve stratejilerini hazırlarken İklim Değişikliği Başkanlığı’nın yayımladığı ulusal strateji ve eylem planlarını esas almasını zorunlu kılmıştır. Bunun ulusal politikaları bütüncül bir şekilde uygulamayı hedefleyen, merkeziyetçi bir yaklaşım olduğu aşikardır. Ancak kanun ulusal hedeflerin yerel düzeyde sahiplenilmesini sağlayacak mekanizmalar da kurmuştur. Yine yedinci maddede öngörüldüğü üzere, her ilde valinin koordinasyonunda yerel yönetimlerce ilin özel şartlarına uygun yerel iklim değişikliği eylem planları hazırlanacaktır. Bu planlar, valinin başkanlığında toplanan ve iklim değişikliği ile mücadele faaliyetlerinin il düzeyinde planlanıp uygulanmasından sorumlu olan İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu’na sunulacaktır.

Uygulama araçlarını düzenleyen sekizinci madde ise, bu araçlara yönelik esasları finans, teknoloji ve kapasite geliştirme olmak üzere üç kategoride toplamıştır. Finansal araçlar kapsamında, iklim finansmanı kaynaklarının geliştirilmesi ve sermaye piyasası araçlarının teşviki hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, ikinci maddede “iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sağlayan ekonomik faaliyetlere ilişkin ilkeler ve kriterler belirleyerek iklim finansmanının harekete geçirilmesine katkıda bulunan” bir sınıflandırma sistemi olan Türkiye Yeşil Taksonomisinin kurulması öngörülmüştür. Buna bağlı olarak, ithal ürünlerdeki gömülü emisyonları ele alan bir Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının kurulması da mümkündür. Teknoloji araçları kapsamında, ülkenin teknolojik öz yeterliliğini artırmak ve karbon yakalama gibi temiz teknolojileri geliştirmek amaçlanmıştır. Kapasite geliştirme kapsamında ise toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemek ve bir “yeşil iş gücü” yetiştirmek hedeflenmiştir. Kanun, finans ve teknoloji alanlarındaki sorumluluğu İklim Değişikliği Başkanlığı’na, kapasite geliştirme görevlerini ise Milli Eğitim Bakanlığı’na ve Yükseköğretim Kurulu’na vermiştir.

3.4. Karbon Fiyatlandırma Mekanizmaları ve Emisyon Ticareti Sistemi

“Karbon Fiyatlandırma” mekanizmalarını ve bunların nasıl işleyeceğini açıklığa kavuşturarak maddelerin kanunun en önemli bölümünü oluşturduğu iddia edilebilir. Zira bu maddeler aracılığıyla uluslararası hukuk ve ticaretin önemli bir parçası olan karbon piyasası mekanizmaları Türkiye’ye uyarlanmış ve emisyon azaltım faaliyetlerinin temeli olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yer alan dokuzuncu maddede, Türkiye’de bir Emisyon Ticaret Sistemi’nin (ETS) kurulmasına ve işletilmesine yönelik düzenlemeler mevcuttur. İkinci maddedeki tanımına göre ETS, “net sıfır emisyon hedefine uygun bir üst sınır temelinde tahsisatların alınıp satılması yoluyla sera gazı emisyonu azaltımını teşvik eden” piyasa temelli bir mekanizmadır. Dokuzuncu madde ETS’nin kurulması, ulusal tahsisat planının hazırlanması ve bu plan doğrultusunda tahsisatların dağıtılması gibi konularda İklim Değişikliği Başkanlığı’nı görevlendirmiştir. ETS piyasasının işletilmesi görevini ise Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi’nin sorumluluğuna vermiştir.

Kanuna göre, ETS kapsamındaki faaliyetleri yürüten işletmelerin, İklim Değişikliği Başkanlığı’ndan “sera gazı emisyon izni” alması zorunludur. Bu işletmelerin temel yükümlülüğü, her yıl doğrulanmış emisyonlarına eşdeğer miktarda tahsisatı teslim etmektir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen işletmeler, kanunun on dördüncü maddesi uyarınca hem idari para cezası ödemek hem de eksik kalan tahsisat miktarını bir sonraki yıl telafi etmekle mükellef tutulmuştur. Söz konusu tahsisatlar, her senenin başında ücretli veya ücretsiz olarak dağıtılabilecektir. Ücretsiz dağıtım, işletmelerin geçmiş emisyon verileri gibi kıyaslama değerlerine dayanılarak gerçekleştirilecektir. Şeffaflık ve öngörülebilirliği temin etmek amacıyla hazırlanan ulusal tahsisat planları Resmi Gazete’de yayımlanacaktır. Kanun, bu tahsisatlarla işletmeler arasında ETS piyasası üzerinden alınıp satılabilmesine de imkan tanımıştır. Üstelik bu alışverişler 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’na tabi olmayacaktır. Öte yandan, işlemlerin ve genel olarak sistemin güvenliğini sağlamak adına bütün tahsisatların ve onlara bağlı hakların elektronik bir sistemde izlenmesi de zorunlu kılınmıştır. İşletmelerin tahsisata ilişkin yükümlülükleri, faaliyetlerini sonlandırması durumunda dahi devam edecektir.

Ayrıca, tahsisatların borca karşılık gösterilmesi ve ilk aktarıldığı hesapta durduğu müddetçe haczedilmesi mümkün olmayacaktır. Kanunun on birinci maddesinde yer alan hükümler, ETS'nin önemli bir parçası olan “gönüllü karbon piyasaları ve denkleştirme” mekanizmasını kurmuştur. Bu mekanizma, ETS kapsamındaki işletmelerin tahsisat yükümlülüklerinin bir kısmını eşdeğer miktarda karbon kredisi kullanarak yerine getirmesine olanak tanımaktadır. “Denkleştirme” olarak adlandırılan bu işlemde kullanılacak karbon kredileri, emisyon azaltımı ve giderimi faaliyetlerinden veya yutak alanların artırılmasına yönelik faaliyetlerden elde edilecektir. Kanun, bu amaçla kurulacak ulusal sistemin uluslararası karbon kredisi sistemleriyle entegre olarak tasarlanmasını ve gönüllü karbon kredisi üreten tüm proje sahiplerinin faaliyetlerini bir “kredi kayıt sistemine” kaydetmesini zorunlu kılmıştır.

ETS'nin düzenlenmesine ve işletilmesine ilişkin görev, yetki ve sorumluluklar çeşitli kurumsal aktörler arasında dağıtılmıştır. Onuncu maddeye göre, bu yapının en üstünde Karbon Piyasası Kurulu bulunmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı başkanlığında toplanan bu kurul, ilgili bakanlıkların (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı) bakan yardımcılarını ile Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Başkanı ve İklim Değişikliği Başkanı gibi üst düzey kamu görevlilerinden oluşmaktadır. Kurulun yetkileri kanunda “ulusal tahsisat planını” onaylamak, “ücretsiz tahsisatların dağılımına” karar vermek, “birincil piyasada satışa sunulacak tahsisat” miktarını belirlemek ve ETS ile ilgili temel politikaları belirlemek şeklinde sıralanmıştır.

İklim Değişikliği Başkanlığı'nın ETS kapsamındaki görevleri "tahsisat süreçlerini" yönetmek, "emisyonların izleme, raporlama ve doğrulama faaliyetlerini" yürütmek, ulusal bir karbon kredisi sistemi kurarak denkleştirme faaliyetlerini düzenlemek ve bu sistemin uluslararası piyasalara entegrasyonunu sağlamak şeklinde sıralanmıştır. Kanunda “Piyasa İşletmecisi” olarak tanımlanan Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi, ETS piyasasını organize etmek, alım-satım işlemlerini yürütmek, mali uzlaştırmayı sağlamak ve elektronik kayıt sistemini kurup işletmek gibi sorumluluklara sahiptir. Finansal işlemlerin güvenliği için teminat yönetimi ve nakit takas faaliyetleri kanunda “merkezi uzlaştırma kuruluşunca” yönetileceği belirtilmiştir. Piyasanın adil ve rekabetçi işleyişini temin etmek amacıyla piyasa bozucu davranışların gözetimini ve denetimini sağlamak ise Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun sorumluluğuna verilmiştir. Bütün bunların yanı sıra, kanunda özel sektörün ve sivil toplumun görüşlerini sisteme dahil etme işlevini gören bir Danışma Kurulu kurulması öngörülmüştür. Bu kurul aldığı istişari nitelikli kararları Karbon Piyasası Kurulu'na sunacaktır. Kanunun on ikinci maddesine göre, ETS ve bağlantılı finansal sistemler aracılığıyla elde edilecek gelirler (tahsisat satış gelirleri, sera gazı emisyon izinleri gelirleri, piyasa işletmecisi gelirlerinin yarısı ve uygulanan idari para cezalarının yarısı) genel bütçede yer alan özel bir hesapta toplanacaktır. Bu gelirler yalnızca iklim değişikliği ile mücadele ve yeşil dönüşüm faaliyetleri için kullanılabilir. Söz konusu faaliyetler on üçüncü maddede iklim dostu yatırımlar yapmak, araştırma-geliştirme faaliyetleri düzenlemek ve hibe, garanti temini gibi çeşitli finansal araçlar yoluyla stratejik sektörlerde teknolojik dönüşümü desteklemek şeklinde sıralanmıştır.

3.5. Sistemi Koruyan Caydırıcılık Mekanizmaları

Kanunun on dördüncü maddesinde idari yaptırımlara ve bu yaptırımları tatbik edecek kurumsal mekanizmalara dair geniş bir çerçeve oluşturulmuştur. Ancak, makaleyi gereksiz detayla boğmamak adına, söz konusu maddede yer verilen caydırıcılık mekanizmalarından kısaca bahsetmek yeterlidir. Üç kategori altında toplanabilecek olan bu mekanizmaların ilki, ETS ihlallerini önlemeyi amaçlayan ağır idari para cezalarıdır. İkincisi, yükümlülüklerini yerine getirmeyen işletmelerin faaliyetlerini kısıtlayan tedbirlerdir. Üçüncüsü ise, önceki iki mekanizmanın yeteri kadar caydırıcı olmaması ihtimaline karşı, ihlalin tekrarı halinde cezaların katlanarak artırılmasıdır. Bu üç mekanizma aynı anda kullanıldığında, kanunun getirdiği düzene uyum sağlamak, şirketler için mali açıdan daha karlı olacaktır. Kanunun on beşinci maddesi konu hakkında denetim yapma ve idari yaptırım kararı alma yetkisini; on altıncı maddesi ise yaptırımın tebliğ edilmesi ve uygulanması yetkisini İklim Değişikliği Başkanlığı'na vermiştir. Başkanlıkça alınan karara dair itiraz yolları açıktır, ancak dava açılması idarece verilecek cezanın tahsilini durdurmayacaktır.

3.6. Kanunun Mevzuattaki Yeri ve Uygulama Planı

Kanunun mevzuattaki yeri, “Çeşitli ve Son Hükümler” başlıklı bölümde düzenlenmiştir. On yedinci maddeye göre, kanunun uygulanmasına dair usul ve esaslar, aksi yönde bir hüküm bulunmadığı müddetçe, İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından belirlenecektir. Kanunda düzenlenmeyen alanlar ise 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ve diğer ilgili kanunların hükümleri geçerli olacaktır. On dokuzuncu madde kanunun yayımlandığı tarihte yürürlüğe gireceğini, yirminci madde ise kanun hükümlerini Cumhurbaşkanının yürüteceğini hükme bağlamıştır. Kanunun sonunda yer alan geçici maddeler, yeni düzenlemelerin kademeli olarak uygulanmasını temin etmektedir. Bu maddelere göre, ETS'nin tam olarak faaliyete başlamasından önce, kapsamı ve süresi Karbon Piyasası Kurulu tarafından belirlenecek bir pilot dönem uygulanacaktır. Bu süreçte, yükümlülük ihlallerine yönelik idari para cezaları %80 indirimli uygulanacaktır. Ayrıca, ETS kapsamındaki işletmelere sera gazı emisyon izni almaları için kanunun yürürlük tarihinden itibaren üç yıllık bir geçiş süresi tanınmıştır. Kanunda belirtilen ulusal ve yerel planlama araçlarının hazırlanması ve uygulama araçlarının kullanımına başlanması için ise son tarih 31 Aralık 2027 olarak belirlenmiştir.

İklim Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, mevzuattaki diğer kanunlarda da bazı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Kanunun on sekizinci maddesi uyarınca 2872 sayılı Çevre Kanunu, 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu üzerinde birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Çevre Kanunu'ndaki değişiklik, İklim Değişikliği Başkanlığı'nın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın denetleme yetkisini devredebileceği kurumlar arasına eklenmesi ve idari para cezalarına dair bir hükmün kaldırılması ile sınırlıdır. Diğer iki kanunda yapılan değişiklikler ise ilgili kurumların ETS kapsamındaki yeni sorumluluklarını kanuna eklemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

4. Türkiye İklim Kanunu'na Gelen Tepki ve Eleştiriler

Türkiye İklim Kanunu'nu daha iyi anlayabilmek için, kanunun hazırlık süreci esnasında ve sonrasında sivil toplum, meslek odaları, akademi ve siyasi muhalefet tarafından dile getirilen eleştirileri dikkatlice analiz etmek gerekmektedir. Ancak, böyle bir analize girişen bir araştırmacının seçici davranması da elzemdir. Zira iklim şüpheciliklerinden veya dezenformasyondan kaynaklanan tepki ve eleştirilerden kanunun kendisine dair bir şey öğrenmek pek mümkün değildir. Bu türden eleştirileri başka bir soruya cevap arayan farklı bir araştırmaya konu etmek daha uygun görünmektedir. Doğrudan kanunun kendisi ile ilgili eleştirileri incelerken ise, bunları odak noktalarına göre farklı kategorilere ayırmak bulguları daha anlaşılır kılacaktır. Bu nedenle bu bölümde Türkiye İklim Kanunu'na yöneltilen eleştiriler üç kategori halinde incelenecektir: kanunun hazırlanma sürecine dair eleştiriler, kanunun amacına dair eleştiriler ve kanunun eksikliklerine dair eleştiriler.

4.1. Kanunun Hazırlanma Sürecine Dair Eleştiriler

Kanunun hazırlanma süreci ile ilgili eleştirilerin büyük çoğunluğu, katılımcı uygulamaların yetersizliğine ve sürecin büyük bölümünün kapalı kapılar ardında yürütülmesinin yanlışlığına odaklanmıştır. Üstelik, kanunun böyle bir yöntemle hazırlanması kamuoyunun ilgisizliğinden de kaynaklanmamıştır. Zira, kanunun hazırlanmakta olduğu ilk kez duyurulduğunda İklim Eylem Ağı Avrupa (CAN Europe) ve Yeşil Düşünce Derneği gibi kuruluşlar bunun nasıl bir kanun olması gerektiğine dair görüşlerini dile getirmişlerdir. Görüş belirten kuruluşların en öncelikli taleplerinden biri, sürecin STK'ların, akademisyenlerin ve diğer paydaşların katılımıyla, şeffaf bir şekilde yürütülmesidir. Bu talebin karşılık bulmaması, daha ilk günlerden kanuna yönelik eleştirilerin gelmesine neden olmuştur (Bagatır, 2021). Türkiye Barolar Birliği'nin Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı kapsamında hazırlanan taslak metinden yola çıkarak Avrupa İklim Kanunu'nu çeviri yoluyla Türkiye'ye uyarlamasının pek çok sıkıntıya yol açacağına ve kanunun başarılı olması için çevre hukukçuları başta olmak üzere ilgili paydaşların sürece dahil edilmesinin gerektiğine dair açıklaması buna verilebilecek ilk örneklerden biridir (TBB Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu, 2021).

2022 yılının şubat ayında gerçekleştirilen İklim Şurası'nın katılımcı mekanizmaların eksikliğine dair eleştirilere verilen bir cevap olduğu söylenebilir. Ancak şura esnasında kanunun taslağının kamuoyuna açık bir şekilde sunulmaması ve yapılan görüşmelerin istişare niteliğinde kalması nedeniyle bu zayıf bir cevap olarak görülmüştür. Şurayı takip eden birkaç ay boyunca, kanun hakkında bilinenler yalnızca Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı kapsamında hazırlanan taslak metinden ve medyada yayılan spekülasyonlardan ibaret kalmıştır. Kanun taslağının güncel hali kamuoyuna ilk olarak 2022 yılının ekim ayında, metnin görüşleri alınmak üzere bazı kurum ve kuruluşlara gönderilmesinin ardından ulaşılmıştır (Kocaman, 2025). Taslak "hizmete özel" koduyla gönderildiği halde bunu web sayfalarında yayımlayan bazı kuruluşlar, metnin haber ajanslarının eline geçmesine ve yayılmasına neden olmuştur (Tartanoğlu, 2022). Bu olay, meslek kuruluşları istişare yoluyla kanunun hazırlık sürecine dahil edilse dahi sivil toplumun, akademinin genelinin ve kamuoyunun dışarıda bırakıldığını göstermektedir.

Bakan Kurum'un aksi yöndeki açıklamalarına rağmen, katılımcılığın eksikliğine dair eleştiriler kanunun TBMM'ye taşınmasına kadar devam etmiştir. Bunlar İklim Kanunu'nun kabul edilmesine dair Çevre Komisyonu Raporu'na da yansımıştır. Teklifin hazırlanma sürecinde STK'ların, yerel yönetimlerin, akademinin ve sendikaların yeterli katılımının sağlanmadığı, komisyon görüşmelerinin raporlandığı bölümde açıkça belirtilmiştir (TBMM, 2025, s. 24-26).

4.2. Kanunun Amacına Dair Eleştiriler

Taslak metnin ilk kez açığa çıkmasını takip eden süreçte, kanunun içeriğine pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Bunların önemli bir bölümünün kanunun amacını ve bu amaca ulaşmak için kullandığı yöntemleri sorguladığı dikkat çekmektedir. Bu türden eleştirilere göre, kanunun metinde zikredilenden farklı, zımnî amaçları bulunmaktadır ve kurulması öngörülen idari mekanizmalar bunun delilidir. Kanunun yalnızca Avrupa Birliği ile ticareti korumak için hazırlandığını, belirlediği emisyon azaltım hedeflerinin göstermelik olduğunu, büyümeyi iklim değişikliği ile mücadelenin önünde tuttuğunu, iklim değişikliği ile mücadele için net bir çerçeve çizmediğini ve tüzel kişilere bazı devlet projelerini destekleme yükümlülüğü yüklemek gibi aşırı merkezîyetçi hükümler içerdiğini öne süren eleştiriler bu kategoriye dahil edilebilir (İklim Masası, 2024).

Kanunun zımnî hedeflere sahip olduğunu öne sürenlerin bu eleştirileri kendi ideolojilerini yansıtacak şekilde çerçevlendirdiği görülmektedir. Örneğin ekoloji, hayvan hakları ve insan hakları gibi alanlarda çalışmalar yapan 75 STK'nın bir araya gelmesiyle kurulan İklim Adaleti Koalisyonu isimli ekolojist topluluğa göre, kanun taslağında yer alan "yeşil kalkınma vizyonu" ve "net sıfır emisyon hedefi" gibi kavramlar ekolojik yıkımla mücadeleyi sera gazı salınımı azaltımına indirgemektedir. Bu indirgemeci yaklaşımın benimsenme nedeni, ekolojik modernizasyonun adı altında radikal bir toplumsal dönüşümün önünü tıkamaktır. Karbon piyasası sisteminin kurulma nedeni ise "doğayı ve emeği sömürerek edinilen kirli kazançları" güvence altına almak ve "sermayeye zımnî olarak verilen kirletme hakkını" meşrulaştırmaktır. (Yeşil Gazete, 2023). Sosyalist görüşe göre ise kanunun amacı, toplumun ürettiği değeri devlet eliyle sermayeye aktarmak ve kurulacak sisteme entegre olamayan küçük şirketleri çökertip büyük şirketlere daha fazla alan açmaktır. Taslağın kamuoyu ile paylaşılmazken sermayeyi temsil eden meslek kuruluşlarına gönderilmesi, bu iddianın bir delilidir (Kuzey, 2023).

İklim Kanunu'nun kabul edilmesine dair Çevre Komisyonu Raporu'ndan yola çıkarak, benzer eleştirilerin muhalefet partileri tarafından da yapıldığı söylenebilir. Görüşmeler esnasında muhalefet, kanunun Avrupa Yeşil Mutabakatı'na bir tepki olarak hazırlandığı için çevrecilerden ziyade iş dünyasının taleplerini öncelediğini savunmuştur. "Yeşil büyüme" kavramının yalnızca ekonomik büyümeye odaklandığı ve dar gelirli kesimlerin refahını göz ardı ettiği de dikkat çekilen noktalardan biridir (TBMM, 2025, s. 24-26). Raporda yer alan muhalefet şerhleri, partilerin kanunun amacına yönelik çekincelerini detaylandırmaktadır. Muhalefet partilerinin pek çok konuda ortak noktada bulunduğu söylenebilir. Kanunun doğanın ve toplumun çıkarlarını değil, dar çevrelerin ve bazı sermaye gruplarının çıkarlarını öncelediğine yönelik iddia, bunların en önemlilerinden biridir. Diğer bir ortak iddiaya göre, kanun aracılığıyla kurulan mekanizmalar demokratik bir niteliğe sahip değildir ve bu durum adil geçiş ilkesinin yalnızca sözde kalmasına neden olacaktır (TBMM, 2025).

Kanun teklifinin komisyondan geçmesi ile TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmeye başlanması arasındaki süreçte, kanunun amacına yönelik eleştirilerin şiddetlendiği görülmektedir. İklim Adaleti Koalisyonu, kanunun komisyonda tartışıldığı gün yaptığı açıklamada teklifi bir “yeşil boyama” örneği olarak nitelendirmiş ve onu “yıkım kanunu” olarak adlandırmıştır (Bianet, 2025). Bunun hemen sonrasında ise, İklim Adaleti Koalisyonu’nun da dahil olduğu 92 ekoloji örgütü kanunun iptali için bir imza kampanyası başlatmıştır. Kampanya metninde, komisyondan geçen taslağın büyük şirketlerin çıkarlarını gözetecek şekilde hazırlandığı, iklim adaletini dikkate almadığı ve üretim süreçlerine dair somut bir değişiklik önermemesi nedeniyle gerçek bir iklim kanunu olmadığı belirtilmiştir (Ekoloji Birliği, 2025).

2025 yılının Nisan ayında TBMM Genel Kurulu’nda gerçekleştirilen görüşmelerin sonuçsuz kalmasının önemli ölçüde muhalefet partilerinin ve STK’ların güçlü direnişinden kaynaklandığı söylenebilir. Kanunun görüşülme süreci esnasında muhalefet partilerinin ve STK’ların iş birliği ile yapılan basın açıklamasında iklim kanununun bir göz boyama çalışması olduğu, halkın değil sermayenin iyiliğini gözettiği ve bu nedenle reddedilmesinin gerektiği öne sürülmüştür (Ekoloji Birliği, 2025). Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, bu direnişin ardından geri çekilen iklim kanunu, hiçbir değişiklikten geçirilmeden, haziran ayında yeniden Genel Kurul gündemine getirilmiştir. Çeşitli çevreci topluluklar ve bazı muhalif siyasetçiler bu durumu sertçe eleştirip farklı bir iklim kanununa yönelik taleplerini yineleseler dahi kanunun meclisten geçmesini önleyememişlerdir (İklim Haber, 2025). Bunu takip eden süreçte kanunun zımnî amaçlara sahip olduğunu düşünenlerin Türkiye İklim Kanunu’nun başarısızlığa mahkum olduğunu öne süren açıklamalar yaptığı görülmektedir. Buna göre Türkiye iyi bir iklim çerçeve kanunu hazırlama fırsatını kaçırmıştır ve serbest piyasaya dayanan yöntemler iklim değişikliği ile mücadele için gerçek bir çözüm sağlayamayacaktır (İklim Ağı, 2025), (Eryar Ünlü, 2025).

4.3. Kanunun Eksikliklerine Dair Eleştiriler

Hazırlık süreci esnasında ve sonrasında kanuna yöneltilen eleştirilerden bir kısmı, onun doğru yöne atılmış olumlu bir adım olduğunu, ancak işe yaraması için mevcut eksikliklerinin giderilmesinin gerektiğini öne sürmüştür. Komisyondaki görüşmeler esnasında muhalefet tarafından dile getirilen bazı eleştirilerin bu kategori altında değerlendirilmesi uygun görünmektedir. Örneğin, kurulacak karbon piyasasının “enerji üreticileri ve büyük karbon salınımı yapan firmalarla” iş birliği içindeki bir kurum tarafından yönetilmesinin çıkar çatışması yaratacağına yönelik eleştiri, kanunun bu meseleyi düzenleyen hükümlerinin yeniden gözden geçirilmesine yönelik bir öneriyi içermektedir. Karbon tahsisatlarının finansal bir spekülasyon aracına dönüşebileceğini öne süren eleştiri, bunu önlemek için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini öne sürmektedir. Görüşmeler esnasında kanunun fosil yakıt kullanımı için bir son tarih belirlemediğini, tarım ve gıda sektörleri için somut politikalar içermediğini ve su kaynakları ile doğal alanların korunmasını yeterince gözetmediğini öne süren eleştiriler de yapılmıştır (TBMM, 2025, s. 24-26). Bu türden eleştiriler, kanundaki eksikliklerin tespit edilmesine ve kapatılmasına yönelik olması nedeniyle yapıcı eleştiri olarak nitelendirilebilir.

Kanunun komisyondan geçmesini takip eden süreçte farklı kurum ve kuruluşların kanuna daha pozitif bir yerden baktığı ve yapıcı eleştiriler getirdiği görülmektedir. Örneğin, Ankara Barosu Kent ve Çevre Merkezi, kanunun yasalaşması halinde ikincil bir mevzuatın hazırlanmasının gerektiğini ve bu süreçlere akademinin, STK'ların ve yerel yönetimlerin de dahil edilmesinin büyük öneme sahip olduğunu öne sürmüştür. EPIAŞ'ın piyasa işletmecisi olmasının çıkar çatışmalarına neden olabileceğine dair muhalefet eleştirisini de tekrarlayan Ankara Barosu, bu konuda da bir düzenlemenin şart olduğunu dile getirmiştir (Ankara Barosu Kent ve Çevre Merkezi, 2025). Çevreciler arasında da kanun taslağına yapıcı eleştiriler getirenler mevcuttur. Örneğin, iklim alanında çalışmalar yapan 15 STK'nın bir araya gelerek oluşturduğu İklim Ağı (bu STK'lar arasında TEMA Vakfı ve Avrupa İklim Eylem Ağı gibi büyük kuruluşlar da bulunmaktadır), yaptığı açıklamada kanunun iptalini talep etmek yerine onun yeniden düzenlenmesinin gerektiğini öne sürmüştür. İklim Ağı'na göre yapılacak düzenlemelerde, emisyon azaltımı için somut bir hedef belirlenmeli, fosil yakıtların terki için bir plan geliştirilmeli ve adil geçiş için somut mekanizmalar kurulmalıdır (TEMA, 2025).

Kanunun ciddi bir değişiklikten geçirilmeden kabul edilip yürürlüğe girmesine rağmen, onu iyi bir başlangıç noktası olarak değerlendirenler mevcuttur. Bu türden değerlendirmelere göre, yakın gelecekte kurulacak olan ETS'nin kanunda belirlenen amaçlara ulaşmak için kullanılması mümkündür. Ancak bunun için kanundaki eksiklikleri kapatan yönetmeliklere ve emisyon azaltımına yönelik somut hedefler belirleyen politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları Derneği tarafından yayımlanan değerlendirme, bu yaklaşımın iyi bir örneğidir. Değerlendirmede Türkiye'nin İklim Kanunu'nu başarıyla uygulatabilmek için Avrupa Birliği örneğini dikkate almasının gerektiği öne sürülmüştür. Buna göre sistemin düzgünce işleyebilmesi için iddialı emisyon azaltım hedefleri belirlenmeli, emisyon tahsisatlarında arz/talep dengesi sağlanmalı ve denkleştirme faaliyetlerine belirli sınırlamalar getirilmelidir. Paris Anlaşması kapsamında hazırlanacak ulusal katkı beyanları, iklim kanununun olması gerektiği gibi çalışmasını sağlayacak hedef ve stratejilerin belirlenmesi için elverişlidir (Özenç, 2025).

Sonuç

Bir krizin yönetimi için alınan kararları tahlil ederken benimsenebilecek iki temel yaklaşım vardır. Bunların ilki, ideal yönetim biçiminin ne olması gerektiğinden hareket eden, normatif bir değerlendirme yapmaktır. Bu yaklaşımı benimseyen bir araştırmacının ideolojik kalıp yargılardan kaçınması güçtür. Mesele Türkiye İklim Kanunu olduğunda, ekososyalist kalıp yargılar benimseyen bir araştırmacının serbest piyasa mekanizmalarına ağırlık veren bir sistem inşa ettiği için kanunu kusurlu bulması beklenir. Derin ekolojist değerlere sahip bir araştırmacının ekolojik modernleşme yaklaşımını benimseyen kanunu sığ ve yetersiz bulması kaçınılmazdır. Bir serbest piyasa çevrecisinin kanunu Türkiye'nin iklim politikalarının gelişimi sürecinde atılmış pozitif bir adım olarak değerlendirme ihtimali büyüktür. Öte yandan, liberteryen bir araştırmacının kanunda kurulan sistemi fazla merkezizetçi olarak nitelendirmesi ve devletin karbon fiyatlandırma mekanizmaları aracılığıyla ekonomiyi müdahale etmesini eleştirmesi muhtemel görünmektedir. Yukarıda yer verilen eleştiriler, bu iddiaların delilidir.

Alternatif bir yöntem olarak, alınan kararları kendi bütünlüğü içinde ele almak ve belirlenen amaçlar ile bu amaçlara ulaşmak için kullanılan yöntemlerin uyumunu sorgulamak da mümkündür. Bu yaklaşımı benimseyen bir araştırmacı bir kanunu değerlendirirken kanun metninin kendisinden, ona bağlı olarak geliştirilen politikalardan ve kanunda kurulması öngörülen sistemlerin pratikte nasıl işlediğinden yola çıkması gerekmektedir. Mesele Türkiye İklim Kanunu olduğunda, bu türden bir yaklaşımın benimsenmesi de güçtür. Bunun birinci nedeni, kanunun ne amaçla hazırlandığına dair ciddi fikir ayrılıklarının var olmasıdır. Yalnızca kanunun yeni yürürlüğe girdiği dönemde yapılan çalışmaları ilgilendiren ikinci sorun ise, kanunda öngörülen sistemlerin henüz kurulmamış ve kanuna bağlı olarak geliştirilen politikaların henüz uygulamaya geçirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir kanunun birden fazla amaca hizmet edebileceğini kabul etmek, sıralanan sorunların ilkini ortadan kaldırmak için yeterlidir. Kanunun çıkışına giden süreç incelendiğinde, onun gerçekten de bazı zımnî amaçlara sahip olduğu anlaşılacaktır. Zira Türkiye Cumhuriyeti, Rio Konferansı'ndan bu yana, iklim krizi ile uluslararası mücadele faaliyetlerine dahil olurken daima kendi iktisadi kalkınmasını öncelmiştir. Türkiye'nin kendine has koşullarının gözetilmemesi, onun BMİDÇS'ni geç imzalamasına ve Kyoto Protokolü'ne geç dahil olmasına yol açmıştır. Üstelik Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın getirdiği değişikliklere uyum sağlamak iktisadi bir gereklilik olmadığı takdirde Türkiye'nin Paris Anlaşması'na ne zaman katılacağı ve İklim Kanunu'nun da dahil olduğu reformları ne zaman gerçekleştireceği belirsizdir. Bütün bunların yalnızca sürecin gidişatına dayanan bir yorum olmadığına ve yukarıda da bahsi geçen çeşitli resmi belgelerde dile getirildiğine dikkat edilmelidir. Bu, zımnî amaçların aslında yalnızca kanunda açıkça belirtilmediği anlamına gelmektedir.

Kanun, iktisadi kalkınmayı yeşil beklentileri karşılayarak devam ettirmek ve kurulan uluslararası düzene uyum sağlamak gibi amaçları üzerinden ele alındığında, doğru yönde atılmış bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirmenin ne kadar doğru olduğu gelecek senelerde daha iyi anlaşılacaktır. Ancak, kanun yalnızca metninde beyan edilen amaçları üzerinden ele alındığı takdirde, ortada büyük eksikliklerin bulunduğu söylenmelidir. Zira kanun, bu amaçlara hangi yöntemler aracılığıyla ulaşılacağını yeterince detaylandırmamıştır. Emisyon azaltımına yönelik faaliyetlerin temelinde yer alan karbon fiyatlan-

dırma mekanizmaları kanunda detaylı bir şekilde açıklanmış olsa da bu mekanizmaların işleyişine dair bazı önemli detaylar ihmal edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için ETS kapsamındaki tahsisatların nasıl belirlenip dağıtılacağını, ücretsiz tahsisat dağıtımının hangi kurallara göre gerçekleştirileceğini ve benzeri meseleleri ele alacak ikincil mevzuata ihtiyaç duyulmaktadır. Benzer bir durum adil geçiş ilkesi için de geçerlidir. Bu ilkenin yalnızca kanunda kalmayıp politikalara yansımaları için, onun nasıl tatbik edileceğini belirleyen ikincil bir mevzuatın oluşturulması elzemdir.

Mesele iklim değişikliğine uyum faaliyetleri olduğunda, ikincil mevzuattan daha fazlasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Kanunun uyum faaliyetlerini ele alış şeklindeki temel eksiklik, doğal kaynakların ve ekosistemin tehlike altında olmasının yalnızca iklim değişikliğinden kaynaklandığını varsaymasıdır. Oysa, başta da belirtildiği üzere, iklim değişikliğinin neden olduğu kriz, aslında çok daha kapsamlı bir ekolojik krizin yalnızca bir boyutudur. Krizin diğer boyutlarını göz ardı eden mevzuat düzenlemeleri, uyum faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceğini detaylandırmasa dahi bu faaliyetlerin başarıya ulaşmasını önleyecektir. Bu nedenle meseleyi daha geniş bir perspektiften ele alan, yeni bir kanun çalışmasına ihtiyaç vardır. İnsanın doğa üzerindeki yıkıcı etkisinin nasıl sınırlandırılacağı ve koruma altına alınmış doğanın gelişiminin nasıl sağlanacağı, böyle bir kanunun hazırlık sürecinde ele alınması gereken önemli meselelerdir.

Son olarak, İklim Kanunu'na bağlı ikincil mevzuatın, yeni kanun çalışmalarının ve bunlara bağlı kamu politikalarının geliştirilme sürecinde katılımcı uygulamalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir. Akademiklerin, konu üzerinde uzmanlaşmış STK'ların ve bağımsız araştırmacıların sürece dahil edilmesi, teknik eksikliklerin giderilmesini ve aksaklıkların çözümlenmesini kolaylaştıracaktır. Konu ile dolaylı yoldan ilgili STK'ların, meslek kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin katılımı ise Türkiye iklim ve çevre mevzuatının halk nezdinde kabul görmesini sağlayacak ve geliştirilen politikalara meşruiyet kazandıracaktır. Bu türden katılımcı politikaların uygulanmaması durumunda ise, dezenformasyonun ve yıkıcı eleştirilerin yaygınlaşması kaçınılmaz görünmektedir.

Kaynakça

- AA. (2021, 08 01). *Bakan Kurum: İklim Kanunu ile doğamızı koruyacak adımları atacağız.* 09 16, 2025 tarihinde aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/politika/bakan-kurum-iklim-kanunu-ile-dogamizi-koruyacak-adimlari-atacagiz/2102969> adresinden alındı
- AA. (2023, 08 25). *İklim Kanunu teklifi, yeni yasama döneminde TBMM gündemine gelecek.* 09 16, 2025 tarihinde aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/politika/iklim-kanunu-teklifi-yeni-yasama-doneminde-tbmm-gundemine-gelecek/2975896> adresinden alındı
- Ankara Barosu Kent ve Çevre Merkezi. (2025, 02 25). *ankarabarusu.org.* İklim Kanunu Teklifi: Gerçek Bir Çözüm mü, Kaçırılan Bir Fırsat mı?: <https://ankarabarusu.org.tr/upload/diger/kcm21022025.pdf> adresinden alındı
- Bagatır, B. (2021, 07 16). *Türkiye'nin Nasıl Bir İklim Yasasına İhtiyacı Var?* 09 21, 2025 tarihinde iklimhaber.org: <https://www.iklimhaber.org/turkiyenin-nasil-bir-iklim-yasasina-ihtiyaci-var/> adresinden alındı
- Beckerman, W. (1990). *Pricing for Pollution: Market Pricing, Government Regulation, Environmental Policy* (2 b.). Oxford: The Institute of Economic Affairs.
- Bianet. (2025, 02 26). *İklim Kanunu değil 'Yıkım Kanunu'.* 09 21, 2025 tarihinde bianet.org: <https://bianet.org/haber/iklim-kanunu-degil-yikim-kanunu-304918> adresinden alındı
- Boin, A., Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2005). *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure* (1 b.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Calel, R. (2013). Carbon Markets: A Historical Overview. *WIREs Climate Change*(4), s. 107-119.
- Can, G., Şahin, Ü., Sayılı, U., Dubé, M., Kara, B., Acar, H. C., . . . Gosselin, P. (2019). Excess Mortality in Istanbul During Extreme Heat Waves between 2013 and 2017. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22), s. 1-16.
- Chinowsky, P., Hayles, C., Schweikert, A., Strzepek, N., Strzepek, K., & Schlosser, C. A. (2011). Climate Change: Comparative Impact on Developing and Developed Countries. *Engineering Project Organization Journal*, 1(1), s. 67-80.
- Çevre Kanunu.* (1983, 08 09). tarimorman.gov.tr: <https://www.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Mevzuat/Kanunlar/%E2%82%ACEVRE%20KANUNU.pdf> adresinden alındı
- Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.* (2006, 04 26). 09 13, 2025 tarihinde resmigazete.gov.tr: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060513-1.htm> adresinden alındı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025, 09 14). *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Tarihçesi*. 09 14, 2025 tarihinde [csb.gov.tr: https://www.csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012](https://www.csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012) adresinden alındı

Demirci, K. (2019). Uluslararası ve Ulusal Mevzuat Hükümleri Çerçevesinde İklim Mültecisi Kavramı ve Türkiye Özelinde Yaratacağı Muhtemel Sorunlar. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2(2), s. 93-114.

Ecer, K., Güner, O., & Çetin, M. (2021). Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türkiye Ekonomisinin Uyum Politikaları. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 9(2), s. 125-144.

Ekoloji Birliği. (2025, 02 26). *Ekoloji Örgütleri: Gerçek Bir İklim Kanunu İstiyoruz!* 09 21, 2025 tarihinde [ekolojibirligi.org: https://ekolojibirligi.org/ekoloji-orgutleri-gercek-bir-iklim-kanunu-istiyoruz/](https://ekolojibirligi.org/ekoloji-orgutleri-gercek-bir-iklim-kanunu-istiyoruz/) adresinden alındı

Ekoloji Birliği. (2025, 04 09). *Muhalefetten İklim Kanunu Teklifine Tepki: "Sermayenin Değil Halkın İklim Yasasını İstiyoruz!"*. 09 21, 2025 tarihinde [ekolojibirligi.org: https://ekolojibirligi.org/muhalefetten-iklim-kanunu-teklifine-tepki-sermayenin-degil-halkin-iklim-yasasini-istiyoruz/](https://ekolojibirligi.org/muhalefetten-iklim-kanunu-teklifine-tepki-sermayenin-degil-halkin-iklim-yasasini-istiyoruz/) adresinden alındı

Enerji Verimliliği Kanunu. (2007, 05 02). 09 13, 2025 tarihinde [mevzuat.gov.tr: https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5627.pdf](https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5627.pdf) adresinden alındı

Eryar Ünlü, D. (2025, 08 13). *Uzmanlardan Eleştiri: İklim Değişikliği Kanunu Değil, Emisyon Ticaret Sistemi Kanunu*. 09 21, 2025 tarihinde [ekonomigazetesi.com: https://www.ekonomigazetesi.com/kose-yazisi/uzmanlardan-elestiri-iklim-degisikligi-kanunu-degil-emisyon-ticaret-sistemi-kanunu-59951](https://www.ekonomigazetesi.com/kose-yazisi/uzmanlardan-elestiri-iklim-degisikligi-kanunu-degil-emisyon-ticaret-sistemi-kanunu-59951) adresinden alındı

Field, B. C., & Field, M. (2017). *Environmental Economics: An Introduction*. Boston: McGraw-Hill Education.

First Biennial Transparency Report of Türkiye. (2024, 11 07). [unfccc.int: https://unfccc.int/documents/642617](https://unfccc.int/documents/642617) adresinden alındı

Gülcan, D. T. (2018). Ekolojik Kriz Karşısında Devletin Rolü Üzerine İdeolojik Bir Tartışma. *Uluslararası İlişkiler*, 13(59), s. 49-63.

Gürçam, S. (2025). İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye İçin Piyasa Mekanizmaları mı? Türkiye'nin İklim Değişikliği Kanunu Teklifi Üzerine Bir İnceleme. *Çevre, İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26(1), s. 37-52.

Güzel, Ş., & Özer, P. (2022). Türkiye'de Hava Kirliliği ve Sağlık Harcamaları. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 4(2), s. 186-202.

Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*(162), s. 1243-1248.

Huang, J. (2021). Exploring Climate Framework Laws and The Future of Climate: Exploring Climate Framework Laws and The Future of Climate Action. *Pace Environmental Law Review*, 38(2), 285-326.

İklim Ağı. (2025, 08 01). *İklim Ağı: Meclis'te Kabul Edilen İklim Kanunu Ne Doğayı, Ne İnsanı, Ne de İklimi Koruyabilir*. 09 21, 2025 tarihinde iklimagi.org: <https://iklimagi.org/iklim-agi-mecliste-kabul-edilen-iklim-kanunu-ne-dogayi-ne-insani-ne-de-iklimi-koruyabilir/> adresinden alındı

İklim Değişikliği Başkanlığı. (2023, 04 13). *Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı Sunuldu*. iklim.gov.tr: <https://www.iklim.gov.tr/guncellenmis-birinci-ulusal-katki-beyani-sunuldu-haber-1139> adresinden alındı

İklim Değişikliği Başkanlığı. (2025, 09 14). *İklim Değişikliği Başkanlığı*. 09 14, 2025 tarihinde iklim.gov.tr: <https://iklim.gov.tr/hakkimizda-i-4> adresinden alındı

İklim Değişikliği Başkanlığı. (2025, 09 14). *Paris Anlaşması*. 09 14, 2025 tarihinde iklim.gov.tr: <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34> adresinden alındı

İklim Haber. (2025, 06 27). *İklim Kanunu Teklifinin Birinci Bölümü Kabul Edildi; 2 Madde Değiştirildi*. 09 21, 2025 tarihinde iklimhaber.org: <https://www.iklimhaber.org/iklim-kanunu-teklifinin-birinci-bolumu-kabul-edildi-2-madde-degistirildi/> adresinden alındı

İklim Masası. (2024, 05 20). *İklim Kanunu Taslağı: Ne Biliyoruz?* 09 21, 2025 tarihinde iklimmasasi.com: <https://www.iklimmasasi.com/iklim-kanunu-taslagi-ne-biliyoruz/> adresinden alındı

İklim Şurası. (2022, 02 25). *İklim Şurası 2022 Komisyon Tavsiye Kararları*. csgb.gov.tr: <https://www.csgb.gov.tr/Media/xnylrhpr/iklim-%C5%9Furas%C4%B1-sonu%C3%A7-bildirgesi.pdf> adresinden alındı

IPCC. (1997). *The Regional Impacts of Climate Change: An Assessment of Vulnerability*. (R.T.Watson, M.C.Zinyowera, & R.H.Moss, Dü) Cambridge University Press: IPCC.

Karaca, M., & Nicholls, R. J. (2008). Potential Implications of Accelerated Sea-Level Rise for Turkey. *Journal of Coastal Research*, 24(2), s. 288-298.

Karahasan, B. C., & Pinar, M. (2023). Climate Change and Spatial Agricultural Development in Turkey. *Review of Development Economics*, 27(3), s. 1699-1720.

Kılavuz, H. (2015). Çevre Krizinin Nedenleri ve Çözüm Arayışları. *Mülkiye Dergisi*, 39(1), s. 277-296.

Kocaman, H. (2025, 07 09). *İklim Kanunu'nun Yasama Macerası*. 09 16, 2025 tarihinde iklimhaber.org: <https://www.iklimhaber.org/iklim-kanununun-yasama-macerasi/> adresinden alındı

Koselleck, R. (2006). Crisis. (M. W. Richter, Dü.) *Journal of the History of Ideas*, 67(2), 357-400.

Köse, İ. (2018). İklim Değişikliği Müzakereleri: Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı İmza Süreci. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), s. 55-81.

Kuzey, D. (2023, 09 03). *Yeni İklim Kanunu Ne Getiriyor? Halktan Gizlenen Taslakta Neler Var?* sosyalizm.org: <https://www.sosyalizm.org/yeni-iklim-kanunu-ne-getiriyor-halktan-gizlenen-taslakta-neler-var-9384> adresinden alındı

May, J. R., & Daly, E. (2014). *Global Environmental Constitutionalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Metz, B. (2013). Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change. *The Legacy of the Kyoto Protocol: A View From the Policy World*, 4(3), 151-158.

Michaelowa, A., Shishlov, I., & Brescia, D. (2019). Evolution of International Carbon Markets: Lessons for the Paris Agreement. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 10(6), 1-24.

Önder, T. (2017). "Derin Ekoloji" Üzerine. O. İmga, & H. Olgun (Dü) içinde, *Yeşil ve Siyaset: Siyasal Ekoloji Üzerine Yazılar* (s. 117-149). Ankara: Liberte.

Özenç, B. (2025, 07 07). *Türkiye'nin İklim Kanunu Meselesi: Hepimize geçmiş (mi) olsun?* 09 21, 2025 tarihinde sefia.org: <https://sefia.org/blog/turkiyenin-iklim-kanunu-meselesi-hepimize-gecmis-mi-olsun/> adresinden alındı

Öztürk, Ş. T., & Toprak, Z. F. (2024). Kyoto Protokolü ve Türkiye'nin Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *Türk Hidrolik Dergisi*, 8(1), s. 7-18.

Paavola, J. (2012). Climate Change: Ther Ultimate Tragedy of the Commons. D. H. Cole, & E. Ostrom (Dü) içinde, *Property in Land and Other Resources* (s. 417-433). Cambridge: Lincoln Institute of Land Policy.

Scotford, E., & Minas, S. (2019). Probing the Hidden Depths of Climate Law: Analysing National Climate Change Legislation. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 28(1), 67-81.

Selçuk, S. F. (2023). Uluslararası İklim Değişikliği Anlaşmaları ve Türkiye'nin Tutumu. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(1), s. 9-19.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019, 08 18). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. sbb.gov.tr: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf adresinden alındı

Şahin, Y. (2005). *Küresel Isınma Fetişizmi*. Ankara: Seçkin.

Şekercioğlu, Ç. H., Anderson, S., Akçay, E., Bilgin, R., Can, Ö. E., Semiz, G., . . . Dalfes, H. N. (2011). Turkey's Globally Important Biodiversity in Crisis. *Biological Conservation*, 144(12), s. 2752-2769.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021, 03 24). *Bakan Kurum: "İklim Değişikliği Eylem Planı'nı 2050 Hedefi ile Güncelliyoruz"*. csb.gov.tr: <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-iklim-degisikligi-eylem-planini-2050-hedefi-ile-guncelliyoruz-bakanlik-faaliyetleri-30890> adresinden alındı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, 03 22). *Bakan Murat Kurum: "İklim Kanunu Hazırlıklarının Büyük Kısmı Tamamlandı"*. 09 16, 2025 tarihinde [agri.csb.gov.tr: https://agri.csb.gov.tr/bakan-murat-kurum-iklim-kanunu-hazirliklerinin-buyuk-kismi-tamamlandi-haber-267775](https://agri.csb.gov.tr/bakan-murat-kurum-iklim-kanunu-hazirliklerinin-buyuk-kismi-tamamlandi-haber-267775) adresinden alındı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, 08 27). *İklim Şurası'nda Alınan Önemli Kararlar*. [csb.gov.tr: https://www.csb.gov.tr/iklim-surasi-nda-alinan-onemli-kararlar-bakanlik-faaliyetleri-34154](https://www.csb.gov.tr/iklim-surasi-nda-alinan-onemli-kararlar-bakanlik-faaliyetleri-34154) adresinden alındı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). *İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)*. [iklim.gov.tr: https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan_%202024-2030.pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan_%202024-2030.pdf) adresinden alındı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı. (2025, 09 13). *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*. 09 13, 2025 tarihinde [iklim.gov.tr: https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33](https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33) adresinden alındı

T.C. İklim Değişikliği Başkanlığı. (2025, 02 25). *Türkiye'nin İlk İklim Kanunu Geliyor*. [iklim.gov.tr: https://iklim.gov.tr/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-geliyor-haber-4431](https://iklim.gov.tr/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-geliyor-haber-4431) adresinden alındı

Tartanoğlu, S. (2022, 11 04). *İklim Değişikliği Kanun Taslağına Anka Ulaştı: Emisyonlu Faaliyet İzin Şartı, İzinsiz Emisyona 5 Milyona Kadar Ceza, Bakan Başkanlığındaki Karbon Piyasası Kurulu Üyelerine "Huzur Hakkı"*. 09 21, 2025 tarihinde [ankahaber.net: https://ankahaber.net/haber/detay/iklim-degisikligi-kanun-taslagina-anka-ulasti-emisyonlu-faaliyet-izin-sarti-izinsiz-emisyona-5-milyona-kadar-ceza-bakan-baskanligindaki-karbon-piyasasi-kurulu-uyelerine-huzur-hakki-110396](https://ankahaber.net/haber/detay/iklim-degisikligi-kanun-taslagina-anka-ulasti-emisyonlu-faaliyet-izin-sarti-izinsiz-emisyona-5-milyona-kadar-ceza-bakan-baskanligindaki-karbon-piyasasi-kurulu-uyelerine-huzur-hakki-110396) adresinden alındı

TBB Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu. (2021, 04). *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nı İklim Kanunu Çalışmalarını Katılımcılık Temelinde Yürütmeye Bir Kez Daha Davet Ediyoruz. Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Bülteni(4), 2-3*. [barobirlik.org.tr: https://d.barobirlik.org.tr/chkbulten/sayi4/4/](https://d.barobirlik.org.tr/chkbulten/sayi4/4/) adresinden alındı

TBMM. (2025, 07 09). *İklim Kanunu*. 09 16, 2025 tarihinde [resmigazete.gov.tr: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250709-1.htm](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250709-1.htm) adresinden alındı

TBMM. (2025). *İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 95 Milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi (2/2927) ve Çevre Komisyonu Raporu*. 09 21, 2025 tarihinde [cdn.tbmm.gov.tr: https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y3/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/d929e28a-eafd-472b-a1a7-21fc0232ac33.pdf](https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y3/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/d929e28a-eafd-472b-a1a7-21fc0232ac33.pdf) adresinden alındı

TEMA. (2025, 02 27). *İklim Ağrı: Doğayı, İnsanı ve İklimi Koruyan Bir Yasa Talep Ediyoruz*. 09 21, 2025 tarihinde [tema.org.tr: https://www.tema.org.tr/basin-odasi/bizden-haberler/iklim-agi-dogayi-insani-ve-iklimi-koruyan-bir-yasa-talep-ediyoruz](https://www.tema.org.tr/basin-odasi/bizden-haberler/iklim-agi-dogayi-insani-ve-iklimi-koruyan-bir-yasa-talep-ediyoruz) adresinden alındı

Türkeş, M. (2012). *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 4(2), s. 1-32*.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 11 9). www.mevzuat.gov.tr: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı*. [ticaret.gov.tr: https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf](https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf) adresinden alındı

Uğur, A. (2021). Antroposen: İklim Krizi mi Yoksa Uygarlık Krizi mi? *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), s. 557-579.

United Nations. (1992). *United Nations Framework Convention on Climate Change*. [unfccc.int: https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf](https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf) adresinden alındı

United Nations. (2025, 09 18). *Mechanisms Under the Kyoto Protocol*. 09 12, 2025 tarihinde [unfccc.int: https://unfccc.int/process/the-kyoto-protocol/mechanisms](https://unfccc.int/process/the-kyoto-protocol/mechanisms) adresinden alındı

Üstün, K. T. (2021). Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk Çevre Hukuku ve Politikalarına Etkileri. *Memleket Siyasi Yönetim*, 16(36), 329-366.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun. (2005, 05 10). 09 13, 2025 tarihinde [mevzuat.gov.tr: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5346.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5346.pdf) adresinden alındı

Yeşil Ekonomi. (2025, 07 02). *İklim Kanunu Teklifi kabul edildi*. 09 16, 2025 tarihinde yesilekonomi.com: https://yesilekonomi.com/iklim-kanunu-teklifi-kabul-edildi/ adresinden alındı

Yeşil Gazete. (2023, 22 10). *İklim Adaleti Koalisyonu: Bu iklim kanunu değil, bir ticaret sözleşmesi*. 09 21, 2025 tarihinde yesilgazete.org: https://yesilgazete.org/iklim-adaleti-koalisyonu-bu-iklim-kanunu-degil-bir-ticaret-sozlesmesi/ adresinden alındı

Zittis, G., Almazroui, M., Alpert, P., Ciais, P., Cramer, W., Dahdal, Y., . . . Lelieveld, J. (2022). Climate Change and Weather Extremes in the EasternMediterranean and Middle East. *Reviews of Geophysics*, 60(3), s. 1-48.